Magyar óvodásnak lenni jó!

Jelentés a Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program keretében végzett kutatásról

Szerkesztette:
Ferenc Viktória
Rákóczi Krisztián

NPKI | Nemzetpolitikai Kutatóintézet

Készítette a Nemzetpolitikai Kutatóintézet a Nemzetpolitikai Államtitkárság és Grezsa István Kárpátalja fejlesztéséért és a Kárpát-medencei óvodafejlesztési programért felelős miniszteri biztos felkérésére a Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program keretében.

Minisztelnökség Nemzetpolitikai Államtitkárság

NPKI Nemzetpolitikai Kutatóintézet

Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program

Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.

Kiadó: Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.
1016 Budapest, Gellérthegy utca 30–32.
Vezérigazgató: Erdélyi Rudolf
Felelős kiadó a Zrt. vezérigazgatója

A kiadványt szerkesztette:
Ferenc Viktória
Rákóczi Krisztián

A kiadvány alapjául szolgáló kutatási jelentések készítői:
Ágyas Réka
Badis Róbert
Balogh Samu Márton
Ferenc Viktória
Fülöp Izabella
Kiss Tamás
Márton János
Molnár József
Rákóczi Krisztián
Tátrai Patrik
Vita Emese

Borítóterv: *Somodi András*
Térképek: *Tátrai Patrik*
Fotók: *Láng Péter, www.freepik.com*

ISBN 978-615-80102-4-5

Magyar óvodásnak lenni jó!

Jelentés a Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program keretében végzett kutatásról

Szerkesztette:
Ferenc Viktória
Rákóczi Krisztián

Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt.
Budapest, 2018

Tartalom

Előszó ..... 5. oldal

1. Demográfiai trendek a Kárpát-medencében ..... 6. oldal

2. Beóvodázási mutatók ..... 24. oldal

3. A Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program..... 46. oldal

4. Óvodák – menedzsment, felszereltség, kapacitás ..... 64. oldal

5. Óvodaválasztás szülői szemmel..... 90. oldal

10 pont a jobb óvodákért (ajánlások) ..... 118. oldal

Előszó

A külhoni magyar nyelvű oktatás fenntartása, fejlesztése a nemzetpolitika egyik kiemelt területe, hiszen a család mellett, a magyar tannyelvű oktatási intézmények (óvodától az egyetemig) teremtik meg a etnikai identitás szocializációs közegeit és biztosítják a nemzeti reprodukció alapjait.

2018-ban a Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Programhoz csatlakozva a Nemzetpolitikai Kutatóintézet külhoni demográfusok bevonásával demográfiai elemzést és prognózist készített a magyar születések és az óvodások számának alakulásáról a Kárpát-medencében. A magyar nyelvű óvodai hálózat intézményeivel kapcsolatba lépve felmérte azok befogadóképességét, valamint vizsgálta a szülői attitűdöket, motivációkat az óvodaválasztás folyamatában. A kutatás módszertanát tekintve a demográfiai prognózisok mellett, a négy nagy régióban (Erdély, Felvidék, Vajdaság és Kárpátalja) reprezentatív kérdőíves felmérésre (1977 fő) került sor a szülők körében. Online kérdőívvel kerestük meg az összes magyar nyelvű óvodát a Kárpát-medencében, amelynek során 734 magyar nyelvű csoporttal is rendelkező intézményt (a teljes hálózat 46 százalékát) sikerült elérnünk. Ezúton szeretnék megköszönni minden együttműködő szülőnek, oktatási intézménynek és a velünk együtt dolgozó kutatóknak, külhoni pedagógusszövetségeknek és egyéb szervezeteknek, hogy e jelentős adatmennyiség összegyűjtését, és ezáltal a Kárpát-medencei óvodaválasztás többszempontú megközelítését célul kitűző elemzés elkészítését lehetővé tették.

Jelen kiadványban öt fő fejezet mentén tárgyaljuk kutatásunk legfontosabb eredményeit, valamint az utolsó fejezetben arra is kísérletet teszünk, hogy a feltárt eredmények alapján ajánlásokat fogalmazzunk meg a Kárpát-medencei magyar óvodafejlesztések további irányaihoz, hogy mindig igaz lehessen a kiadvány címéül választott mondat „Magyar óvodásnak lenni jó!"

A szerkesztők

1. Demográfiai trendek a Kárpát-medencében

Az óvodakutatás részeként demográfusok segítségével sor került a magyar nemzetiségű újszülöttek számának vizsgálatára. Megtörtént annak feltérképezése, hogy 2011-től évente mennyi magyar újszülöttet regisztráltak Erdélyben, Felvidéken, Vajdaságban és Kárpátalján, illetve demográfiai előreszámításokkal – becslésekkel – meghatároztuk, hogy az évtized végéig miként alakul majd a magyar nemzetiségű újszülöttek száma.

Erdély

A 2010-es évek elejére a korábbiakhoz képest **a magyar újszülöttek számának csökkenése jelentősen lelassult**: míg 2001-ben több mint 11 ezer magyar nemzetiségű újszülöttet regisztráltak,

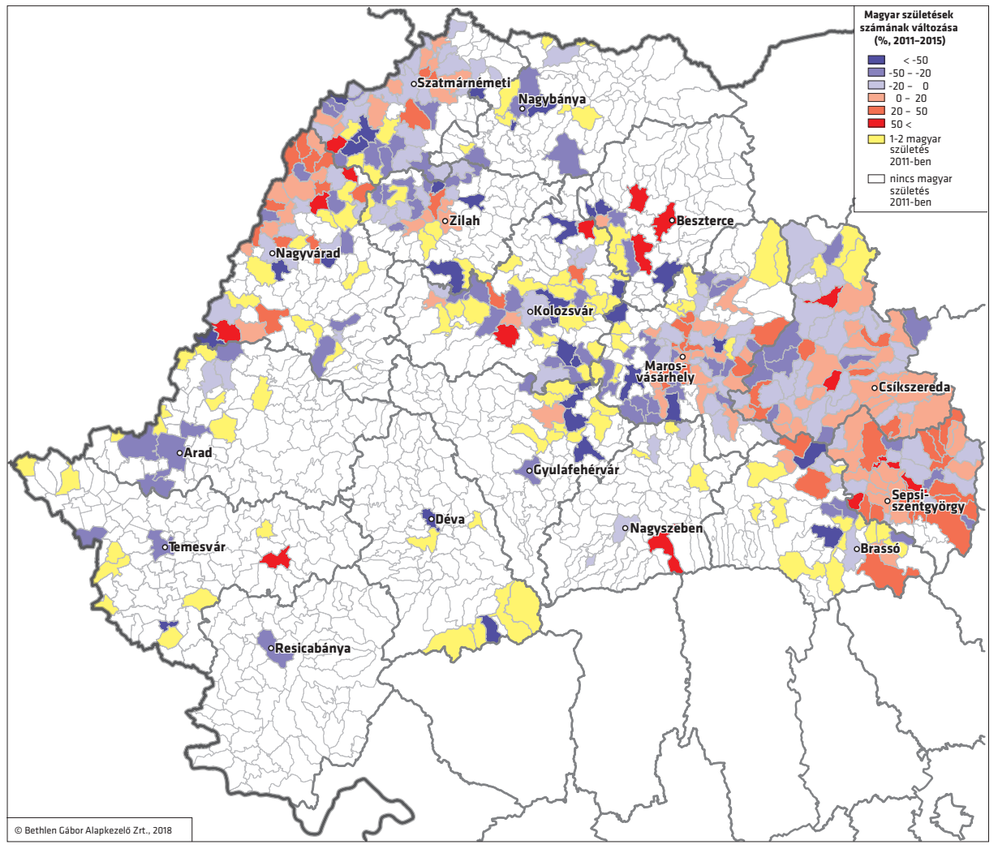

addig a 2010-es évek első felében 9 ezer körül alakult a magyar újszülöttek száma, tehát **az elmúlt időszakban stagnálás volt megfigyelhető**. 2015-ben 8949 magyar újszülöttről beszélhettünk, ugyanakkor 2019-ben a becslések szerint számuk 8350 körül alakul majd. Kiemelendő, hogy a többségi nemzetet alkotó románok vonatkozásában hasonló arányú csökkenés figyelhető meg, vagyis nem csupán a magyarok körében tapasztalható természetes fogyás.

A térképeken települési bontásban szerepel a magyar születések százalékos változása a 2011–2015, illetve a 2011–2019 közötti időszakban, az utóbbi természetesen már demográfiai prognózisokat is tartalmaz. A könnyebb áttekinthetőség érdekében az alábbiakban a legfontosabb népesedési folyamatokat nem települési, hanem megyei szinten tárgyaljuk.

A magyarság viszonylag alacsony számához és szórványjellegéhez képest **stabil**nak mondható, 200 körül mozog **az újszülöttek száma Brassó megyében**. **Kolozs és Szilágy megyékben ugyancsak stabil**nak mondható az újszülöttek számának alakulása. Bár alapvetően egy enyhe csökkenés vehető észre, az időnként tapasztalható átmeneti növekedések ellensúlyozni tudják a megelőző évek csökkenéseit.

Kiegyensúlyozott születésszámokkal rendelkeznek Bihar és Szatmár megyék is, mindkettőben 950 körül mozog az utóbbi években a magyar újszülöttek száma. Az összes megyével való összehasonlításban **Maros megye kifejezetten jól szerepel az újszülöttek számának tekintetében**, a tendenciát tekintve azonban valamennyivel elmarad Hargita és Kovászna megye mögött. Számértékét tekintve a 2000-es évek eleje óta az 1500 és 2000 fő közötti tartományban mozog, azonban fokozatos csökkenést mutat.

Hargita megyében, mely a legtermékenyebb megyének számít Erdélyben, **az újszülöttek számának változásában sem egyértelmű csökkenés, sem egyértelmű növekedés** nem állapítható meg. Az elmúlt bő két évtizedben a születésszám, kisebb ingadozásokkal 2500 és 3000 fő között alakult. **Kovászna megye esetében ugyancsak stabil születésszámról beszélhetünk**, sőt, ez az egyetlen megye, ahol a magyarként regisztrált újszülöttek száma valamelyest emelkedett is 1994-hez képest.

Az újszülöttek számát tekintve **Hunyad és Krassó-Szörény** a leggyengébben teljesítő megyék, ezekben **egyszámjegyű a magyar újszülöttek száma**. **Beszterce-Naszód, Fehér és Szeben megyékben** – hasonlóan más szórványjellegű megyékhez – jelentősen csökken a magyar újszülöttek száma, **a születésszám 20–30 körüli**. **Arad, Máramaros és Temes** megyék is a gyengén teljesítő megyék közé tartoznak; ezekben a **megyékben az újszülöttek száma 2015-ben 50–60 között mozgott**.

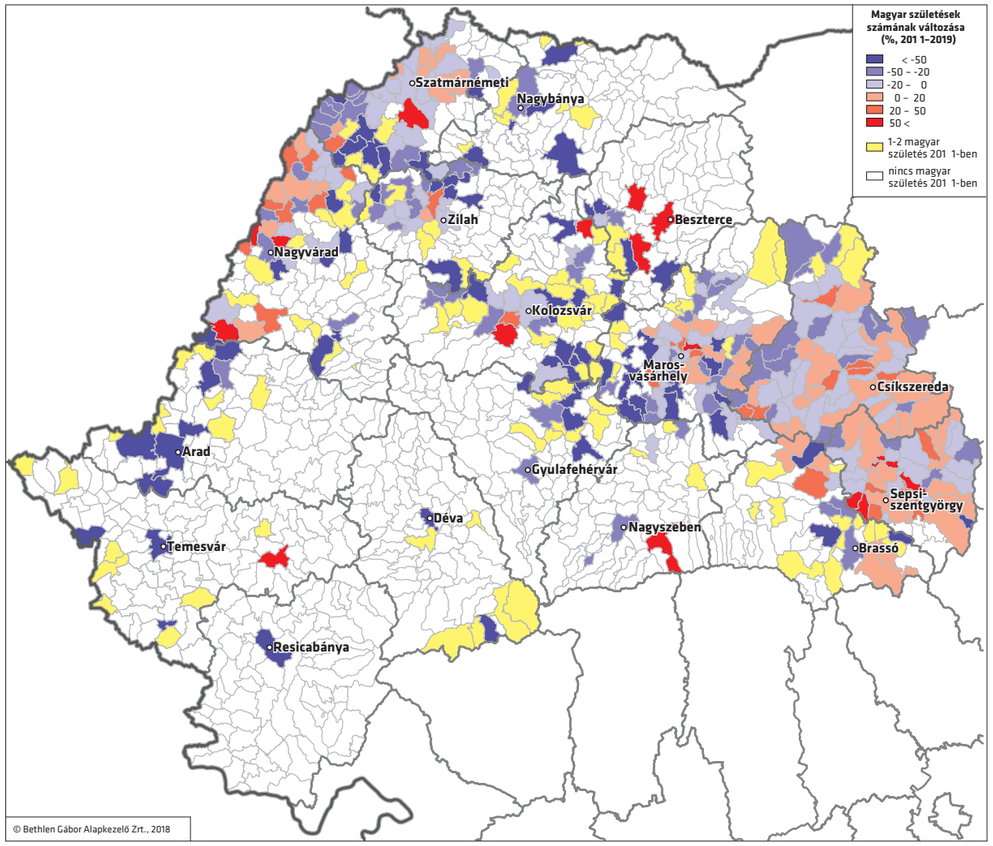

Amennyiben a 2011–2015 és a 2011–2019 közötti változások különbségét vizsgáljuk, akkor **az előrebecslések szerint továbbra is Kovászna és Hargita megyék, valamint a partiumi magyar tömb** lesznek a legtermékenyebb területek. **Relatív visszaesés következhet be Szatmárban** (elsősorban Nagykároly tágabb

környékén), **Maros megyében, továbbá Szilágy megyében**, mely utóbbi az adatok alapján inkább úgy viselkedik, mint a szórványmegyék. **A visszaesés mértéke a szórványmegyékben lesz a legnagyobb** (sorrendben Arad, Temes, Krassó-Szörény, Máramaros és Beszterce-Naszód megyékben). Összességében jól megfigyelhető a különbség a tömb és a szórvány között: nem meglepő módon a szórványban a magyar születések száma nagyobb mértékben esik vissza, mint a tömbben. A két erdélyi térképet összehasonlítva karakteresen kirajzolódik a szórvány kedvezőtlen helyzete: különösen látványos a visszaesés a Bánságban, Dél-Erdélyben, Máramarosban és nagyobb összefüggő területeken az Erdélyi-medencében is.

Felvidék

Felvidéken a 2010-es években a magyar nemzetiségűként regisztrált **újszülöttek számának nagyon enyhe csökkenése figyelhető meg.** 2011-ben 3793 magyar gyermek született, 2015-ben 3583, 2017-ben pedig 3698 gyermeket regisztráltak magyar nemzetiségűként. **A természetes fogyás nem csupán a magyarokat jellemzi Szlovákiában**, a szlovák nők termékenységi arányszáma a magyarokéhoz hasonlóan alacsony, az utóbbi években 1,4–1,5 körül mozgott.

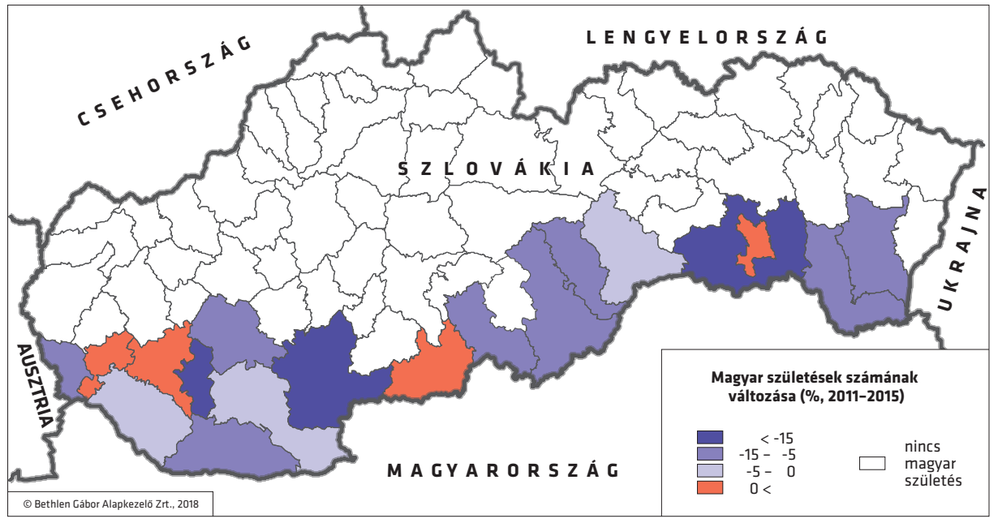

A fenti térképen látható, hogy – a leginkább a keletről nyugatra (leginkább a pozsonyi agglomerációba) irányuló országon belüli vándorlásnak köszönhetően – **a Pozsony melletti Szenci járásban, valamint a Galántai járásban, továbbá a Nagykürtösi járásban és Kassán enyhén nőtt**, míg a tömbmagyar területnek számító **Dunaszerdahelyi járásban** csak nagyon **kismértékben csökkent a magyar születések száma** 2011 és 2015 között. Ugyanakkor az ugyancsak a tömbhöz tartozó Komáromi járásban jelentős mértékű, 10 százalékos csökkenés figyelhető meg ebben az időszakban. **A legnagyobb arányú csökkenést** a vizsgált időszakban a Lévai, a Kassa-környéki és a Vágsellyei járásokban mértük.

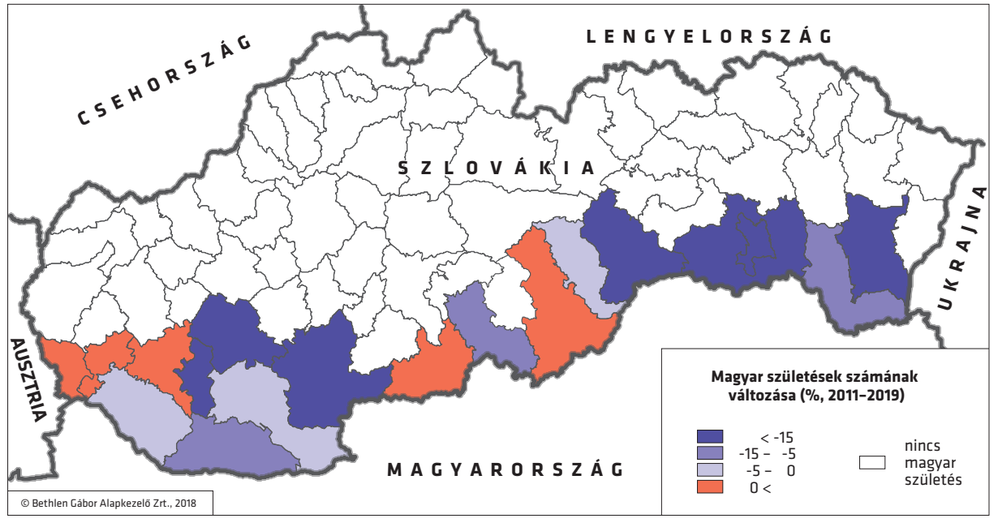

2019 végéig jelentős változás a jelenlegi folyamatokban nem lesz megfigyelhető, **folytatódni fog Szlovákia keleti területeinek elnéptelenedése**, az országon belüli gazdasági célú vándorlásnak Pozsony és környéke lesz a legnagyobb nyertese. Ennek következtében **a legnyugatibb járásokban a magyar születésszám várhatóan enyhén növekedni, illetve stagnálni fog**, a többi területen viszont – a magyar cigány népesség körében megfigyelhető pozitív demográfiai folyamatok kivételével (a Rimaszombat és Nagyrőcei járásokban) – további csökkenés tapasztalható majd. 2019-ben a várható magyar születésszám 3550 körül alakul majd. A szlovákok Pozsony környékére koncentrálódó belső vándorlásnak

a magyar közösségre gyakorolt negatív hatása, hogy a beköltözők elsődleges célpontjai a Szenci, Dunaszerdahelyi és Galántai járások, amivel hozzájárulnak a magyarok arányának csökkenéséhez.

Vajdaság

A Vajdaság tradicionálisan a Kárpát-medence egyik legalacsonyabb fertilitású területe, ahol a magyar népesség fogyása már az 1970-es években megkezdődött. 2011-ben 2092 magyar gyermeket regisztráltak a Vajdaságban, számuk 2014-ben kétezer alá csökkent, 2016-ban pedig már csak 1731 magyar gyermeket találunk a születési statisztikákban.

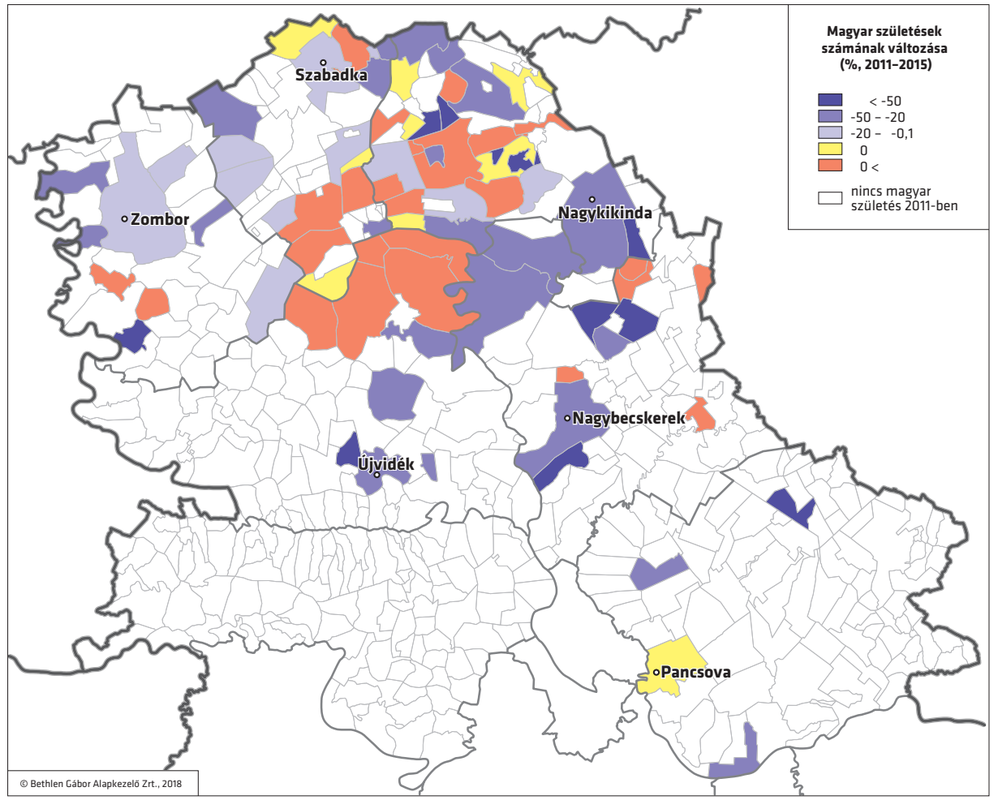

Hasonlóan Erdélyhez, a Vajdaságban is megfigyelhető a magyar tömb és szórvány közötti különbség a demográfiai folyamatokban. A Tiszamenti tömb területén, elsősorban **Bácstopolya, Csóka, Kishegyes, Óbecse, Zenta községekben enyhe növekedés, illetve stagnálás volt megfigyelhető** a 2011–2015 közötti időszakban, míg **a legtöbb területen, különösen a szórványban a csökkenés mértéke a 20 százalékot is meghaladta.** A legnagyobb arányú fogyás Magyarkanizsa, Nagybecskerek, Nagykikinda, Szabadka, Törökbecse, Törökkanizsa, Újvidék és Zombor községekben volt tapasztalható a vizsgált időszakban.

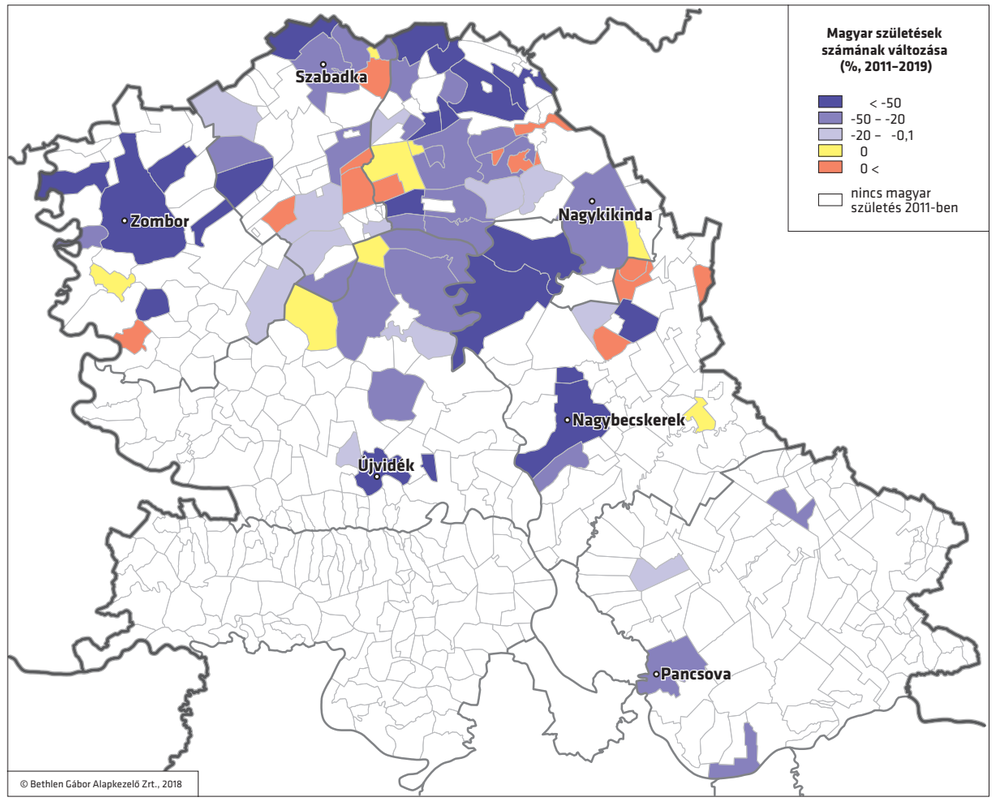

A vajdasági magyarság kedvezőtlen korösszetételének, az erőteljes elvándorlásnak és a negatív szaporulatnak köszönhetően a következő években **az erőteljes csökkenés folytatódni fog**. A magyarság össznépességen belüli arányának ennyire jelentős

visszaesése nem lesz tapasztalható, mert **a kedvezőtlen demográfiai trendek a régió egészét érintik**. 2020-ra a magyar újszülöttek száma várhatóan 1300 alá csökken majd. Összességében 2011 és 2020 között várhatóan 40 százalékkal fog csökkenni a magyarként regisztrált születések száma a Vajdaságban.

Kárpátalja

Ukrajnában nem publikusak a települési bontású demográfiai adatok, így a számunkra elsődlegesen fontos születésszámok sem, az újszülöttek nemzetiségének a regisztrációját pedig közel két évtizede megszüntették. Ezeknek köszönhetően számos forrásból kényszerültünk összegyűjteni a szükséges adatokat, melyeket több esetben becslésekkel kellett kiegészítenünk.

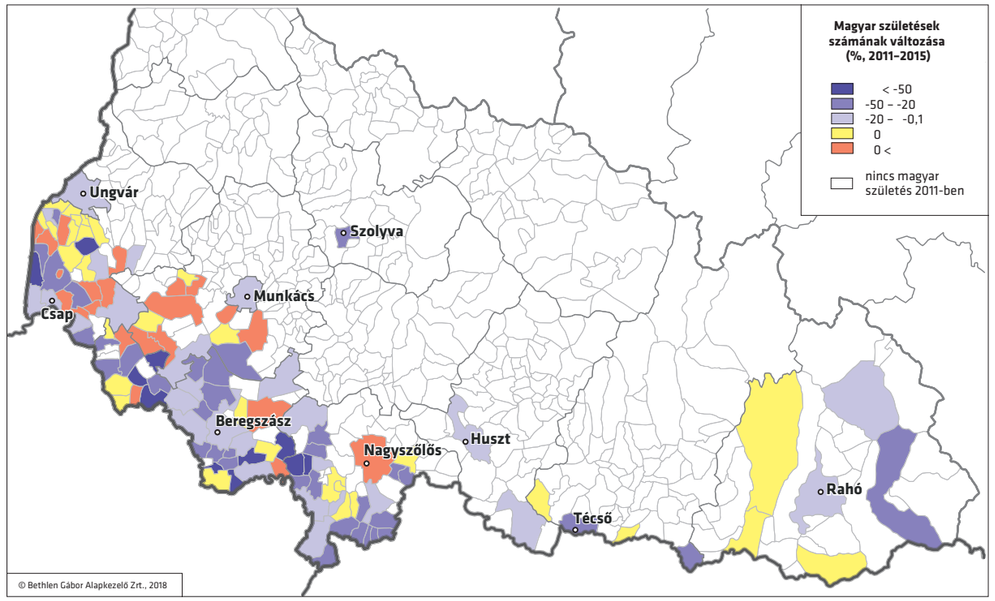

Az adatok alapján elmondhatjuk, hogy a többi külhoni régióhoz hasonlóan, Kárpátalján is megfigyelhető a magyar nemzetiségű újszülöttek számának folyamatos csökkenése. A túlnyomórészt a Beregszászi, a Munkácsi, a Nagyszőlősi és az Ungvári járásokban élő magyarság körében **2011-ben 1237 magyar nemzetiségű újszülöttet valószínűsítettünk, számuk 2015-re 1048-ra csökkent**. A legnagyobb számú csökkenést a Beregszászi és a Nagyszőlősi járásokban tapasztaltuk: előbbiben 95-tel, utóbbiban 58-cal kevesebb magyar gyermek született a vizsgált időszakban. **A legnagyobb arányú csökkenés a szórvány területeken volt megfigyelhető**: a Huszti, Rahói, Szolyvai és Técsői járásokban mintegy 20 százalékkal csökkent a magyar újszülöttek száma.

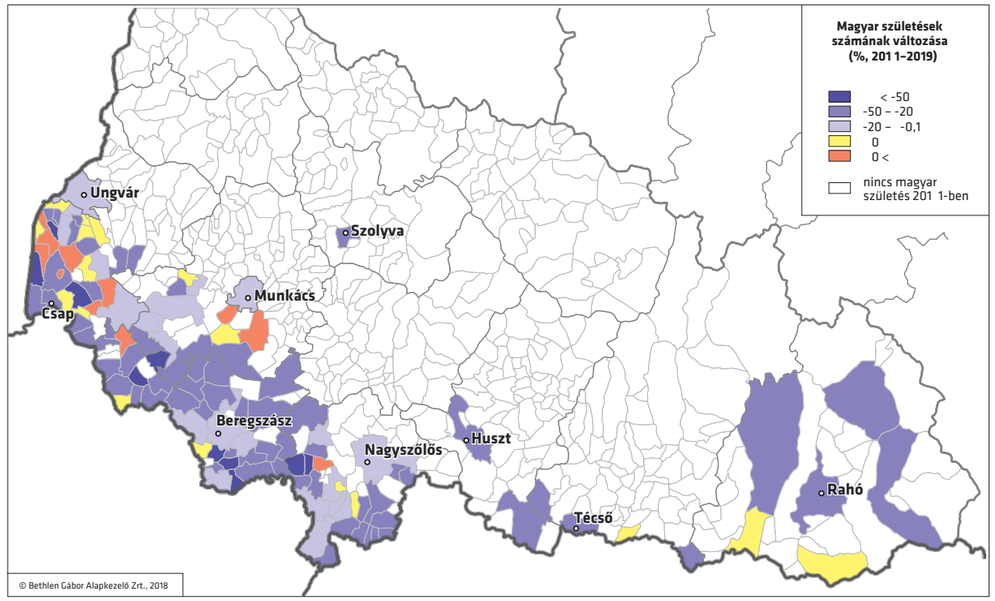

2020-ig ezeken a területeken **további 20–25 százalékos csökkenés** lesz megfigyelhető a magyar születésszámok tekintetében. A magyarság szempontjából releváns területeken **az ukrán nemzetiségű újszülöttek számában is mintegy 20–22 százalékos visszaesés lesz megfigyelhető**. A Nagyszőlősi és az Ungvári járásokban 8–10 százalékos, míg a Beregszászi és a Munkácsi járásokban 15–16 százalékos csökkenés várható a 2015. évi adatokhoz viszonyítva. A demográfiai előreszámítások szerint **2019-ben várhatóan mintegy 900 magyar nemzetiségű gyermek születik majd Kárpátalján**, ami mintegy 25 százalékos csökkenést feltételez a 2011-es adatokhoz viszonyítva.

2. Beóvodázási mutatók

Az óvodakutatás részeként feltérképeztük, hogy miként alakult az utóbbi években a magyar nyelvű óvodai képzésben részt vevők száma Erdélyben, Felvidéken, Vajdaságban és Kárpátalján. Az előző fejezetben ismertetett demográfiai előreszámítások segítségével sor került annak meghatározására, hogy 2021-ig várhatóan mely településeken, közigazgatási egységekben lesz kiegyensúlyozott a magyar óvodákba járók potenciális száma, illetve hol várható, hogy az alacsony gyermeklétszám miatt veszélybe kerülhet a magyar óvodai oktatás.

Erdély

Erdélyben **a 2016/2017-es tanévben 28 206 gyermek járt magyar tannyelvű óvodába**. Ennek az összlétszámnak az összehasonlítása a korábbi évek adataival módszertani problémákba ütközik, ugyanis **2014-ben Romániában bevezetésre került az iskolai előkészítő osztály, aminek köszönhetően egy évvel lecsökkent az óvodában eltöltött idő**. Ez az óvodáskorúak számának drasztikus csökkenését vonta magával 2014-ben: a 2013/2014-es tanévben mintegy 41 ezer magyar óvodába járó gyermeket találtunk a statisztikákban, a következő tanévben pedig már csupán 29 ezret. Az elmúlt három tanévben a magyar óvodába járó gyerekek száma stabilan 28–29 ezer között alakult.

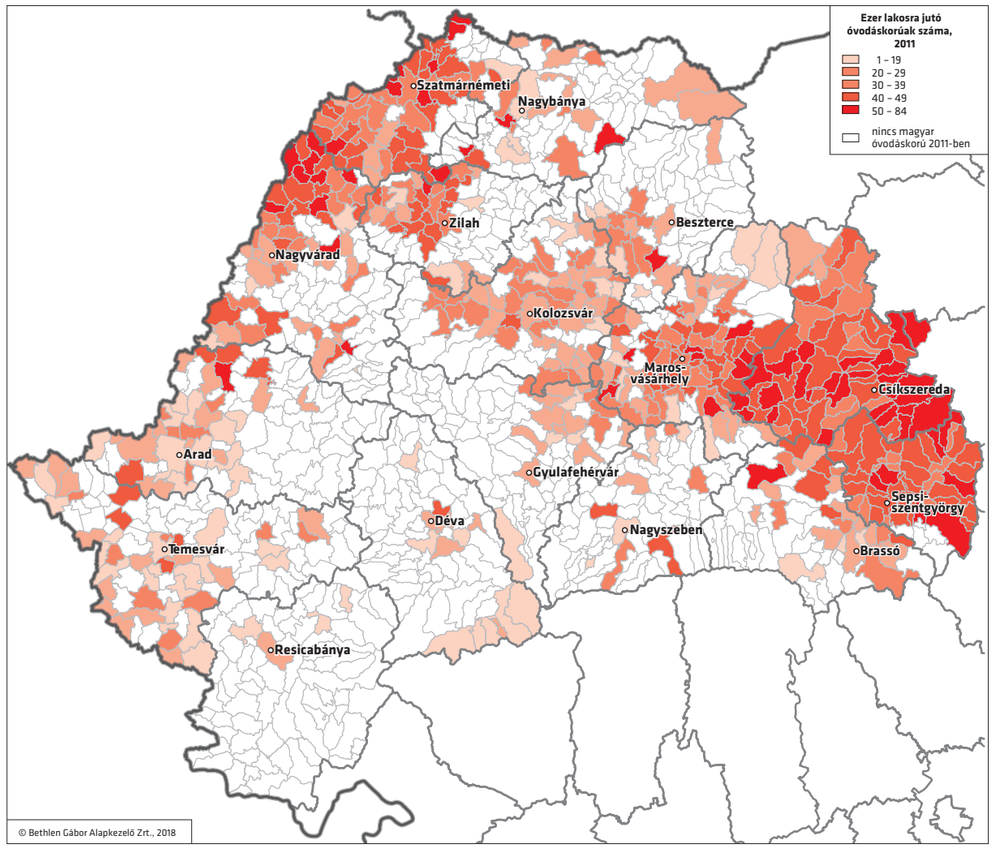

A magyar óvodai intézményrendszer fenntarthatóságának vizsgálata során **a magyarként regisztrált óvodáskorú gyermekek ezer magyar lakosra viszonyított arányá**ból indultunk ki a vizsgált 16 erdélyi megyében. **Ez a mutató jól leírja a magyar közösségek „reprodukciós" képességeit**, azt, hogy **mennyire fenntarthatóak a magyar közösségek jelenlegi formájukban**. Erdély egészére értve az 1000 magyar lakosra jutó óvodások száma átlagosan 37. Összesen három megye rendelkezik az erdélyi átlagot meghaladó értékkel, ezek Hargita (45), Kovászna (44) és Szatmár megyék (38). Az átlaghoz nagyon közeli értékekkel rendelkezik Bihar megye (37), Maros megye (36) és Szilágy megye (35). Ezek azok a megyék, ahol az óvodáskorúak száma stabilan alakult az elmúlt két évtizedben, és ezekben a megyékben a jövőbeni kilátások is biztatóak. Az átlagtól jóval elmaradó, a megyék összehasonlításában közepes értékeket hoznak Arad (24), Beszterce-Naszód (27), Brassó (28), Fehér (25), Kolozs (27) és Máramaros (25) megyék. A legalacsonyabb mutatókkal Hunyad (20), Szeben (20), Temes (20) és Krassó-Szörény (17) megyék rendelkeznek. Ezekben a megyékben a magyar közösségek megmaradása középtávon is veszélyeztetettnek mondható.

Erdély-szerte összesen **67 olyan települést sikerült beazonosítani, ahol a magyar gyermekek száma legalább 10 fővel meghaladja a magyar óvodai csoportokba járókét**. A 67 településen összesen 1856 magyar gyerekkel van több, mint ahányan magyar nyelvű óvodába járnak. **Ebből 17 településen egyáltalán nem folyik magyar nyelvű óvodai oktatás. Ezek jellemzően (1) szórványtelepülések** (Resicabánya, Bátos, Szásznádas, Felek, Újvár, Feketehalom, Földvár), **(2) nagyvárosok agglomerációjába tartozó falvak** (Fugyivásárhely, Kajántó, Körösgyéres, Köröskisjenő, Misztótfalu, Váradszentmárton), ahova az utóbbi években költöztek ki magyarok, továbbá **(3) bizonytalan vegyes identitású települések** (Batiz, Szamosdob). Ebben a 17 községben összesen 120 magyar gyermek él.

A 67 település közül jelentőségét tekintve kiemelkedik Szatmárnémeti és Nagyvárad. Az adatok alapján arra következtethetünk, hogy ebben a két nagyvárosban jelentős számban járnak magyar gyermekek román óvodába: Szatmárnémetiben a különbség

több mint 300, Nagyváradon közel 200 gyermek. Az okok részben történelmiek: Szatmáron az 1980-as években egyáltalán nem volt magyar nyelvű óvodai oktatás. Az óvodák kivétel nélkül nyelvileg vegyesek voltak. A magyar óvodai hálózat csak a rendszerváltást követően kezdett visszaépülni.

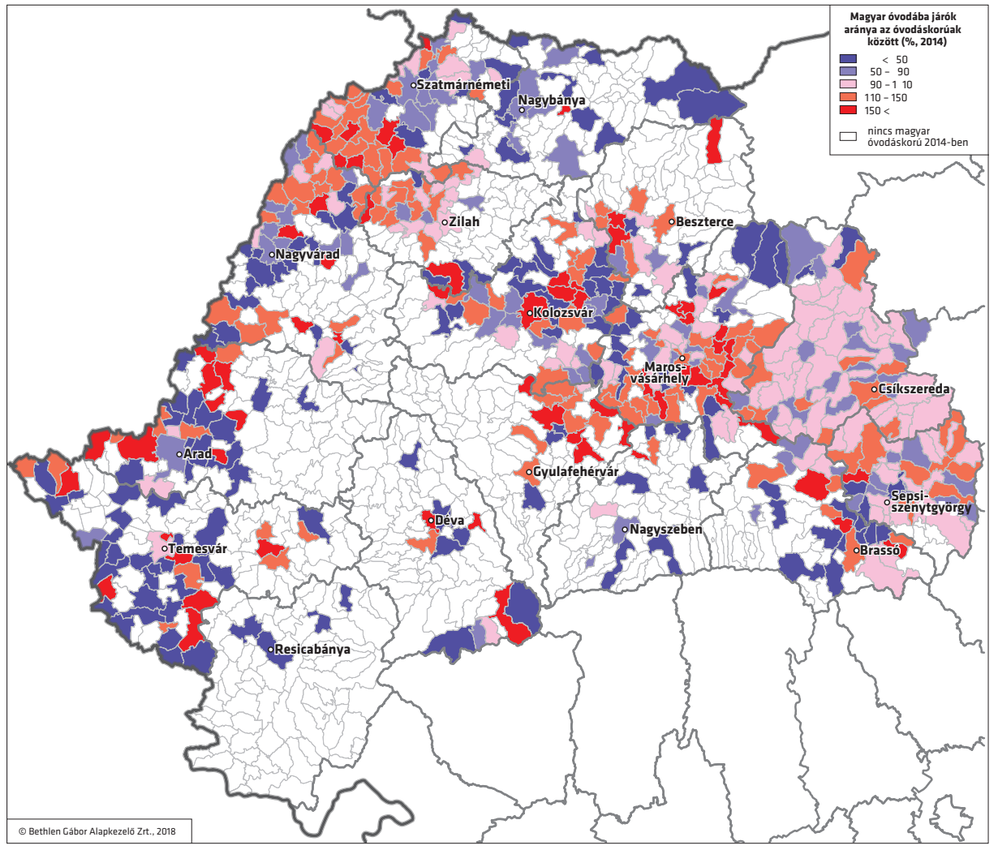

Az óvodai férőhelyhiánnyal rendelkező településeket három nagy csoportba sorolhatjuk:

(1) **Városok vonzáskörzete, ahol van ugyan magyar nyelvű óvoda, de sok szülő beviszi a gyermekét a közeli városba** (ahol valószínűleg dolgozik is). Ilyen községek például Székelyudvarhely mellett Felsőboldogfalva és Fenyéd, Sepsiszentgyörgy mellett Árkos és részben Sepsikőröspatak, Marosvásárhely mellett Marosszentgyörgy, Maroskeresztúr és Koronka, Csíkszereda mellett Csíkszentlélek és Csíkcsicsó, Kolozsvár mellett Kisbács és Szászfenes. Szászfenes lakosságszámát és a gyerekszámát tekintve egyaránt kiemelkedik. Itt a községen belül Magyarlónán működik magyar nyelvű óvoda, de a gyorsan növekvő községközpontban nem.

(2) **Olyan települések, ahol jelentős számú**, a népszámlálási vagy népmozgalmi adatokban magyarként megjelenő **roma gyermek nem jár óvodába**. Itt a magyar nyelvű óvodai hálózat az ő bevonásukon keresztül bővíthető. Halmiban, Krasznabéltegen, Erdődön, Gidófalvnán, Kovásznán, Gelencén, Torján, Érmihályfalván, Hegyközpályiban, Mezőbándon, Csíkpálfalván, Szalárdon, Marossárpatakon és Biharfélegyházán ez egyértelműen a magyar anyanyelvű és identitású roma gyermekeket jelent.

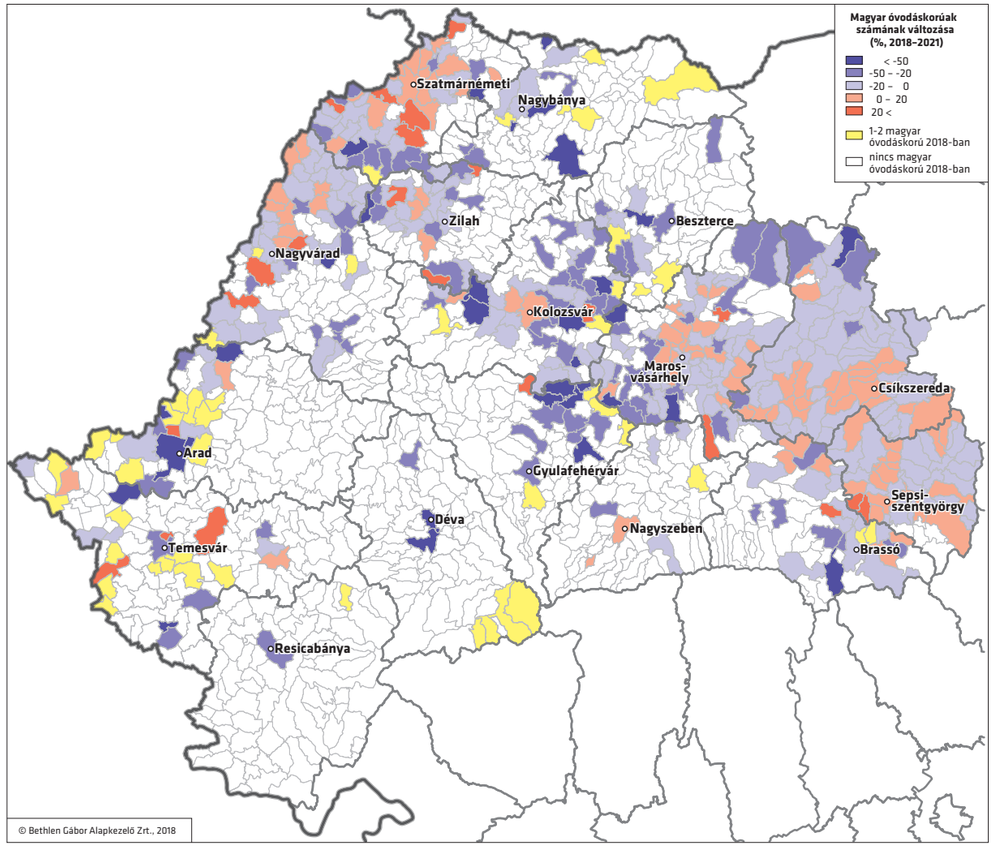

(3) **Szórványtelepülések, ahol a magyar gyermekek száma** (következtetéseink szerint) **meghaladja a magyar óvodába járókét.** Ilyen települések Arad és Máramarossziget. Kérdéses, hogy ezeken a településeken miért járnak román óvodába a gyermekek, de az is kérdéses, hogy ténylegesen fellelhetők-e jó nyelvállapotú gyermekek, és ha igen, hogyan csatornázhatók be a magyar oktatási hálózatba.

Amennyiben a születésszámok alakulását és az erdélyi beovódázási trendeket vizsgáljuk meg, úgy kijelenthetjük, hogy a jövőben is **Kovászna és Hargita megyék, valamint a partiumi magyar tömb rendelkeznek majd a legjobb beóvodázási mutatókkal.** A Partiumban a pozitív folyamatok nagyrészt a magyar romáknak lesznek köszönhetők. **Csökkenés várható a gyermeklétszám tekintetében Szatmárban, Maros megyében, továbbá Szilágy megyében. A visszaesés mértéke a szórványmegyékben lesz a legnagyobb**. Ahogy az újszülöttekre vonatkozó mutatók esetében, úgy itt is jól megfigyelhető a különbség a tömb és a szórvány között: a szórványban a magyar óvodába járók száma nagyobb mértékben esik majd vissza mint a tömbben.

Felvidék

Felvidéken a 2014/2015-ös tanévtől a 2017/2018-as tanévig nagyon kis mértékben, mintegy három százalékkal csökkent a magyar óvodába járó gyerekek aránya, de tízéves viszonylatban is – kisebb hullámzásokkal – stagnálás tapasztalható. 2014 őszén 9047 magyar óvodással indult el a tanév, 2017-ben pedig 8750-nel. Ennek a **hosszú ideje megfigyelhető viszonylag stabil gyereklétszámnak köszönhetően az óvodák száma is stagnálást mutat**, ami a magyarországi támogatással kapuikat megnyitó, újonnan alapított, egyházi fenntartású óvodáknak is köszönhető. Az intézményrendszer stabilitása különösen figyelemreméltó eredmény annak tükrében, hogy – mint azt a demográfiai helyzetet taglaló előző fejezetben láthattuk – hat járásban is mintegy 15 százalékkal kevesebb magyar gyermek született a vizsgált időszakban.

A felvidéki magyar óvodák és a magyar óvodások száma 2008 és 2018 között

Tanév	Magyar óvodák	Szlovák-magyar közös igazgatású óvodák	Magyar óvodások száma
2008/2009	270	80	8 723
2009/2010	268	79	8 551
2010/2011	270	78	8 482
2011/2012	269	78	8 813
2012/2013	265	78	9 060
2013/2014	266	75	8 990
2014/2015	266	73	9 047
2015/2016	269	72	8 915
2016/2017	269	71	8 766
2017/2018	271	73	8 750

Amennyiben a magyar óvodások számának járásonkénti változását vizsgáljuk, úgy azt láthatjuk, hogy 2014 és 2017 között a Nagymihályi, a Tőketerebesi, a Nagyrőcei és a Lévai járásokban csökkent leginkább a számuk. A vizsgált időszakban **jelentős gyarapodás látható a magyar óvodások számában a Kassa-környéki és a Rozsnyói járásokban**. Ebben a két közigazgatási egységben ráadásul annak ellenére nőtt a magyar óvodások száma, hogy a magyar nemzetiségűként regisztrált újszülöttek száma folyamatos csökkenést mutat. A jelenség valószínűsíthetően a magyar anyanyelvű cigány népesség körében kimutatható pozitív demográfiai folyamatokkal magyarázható.

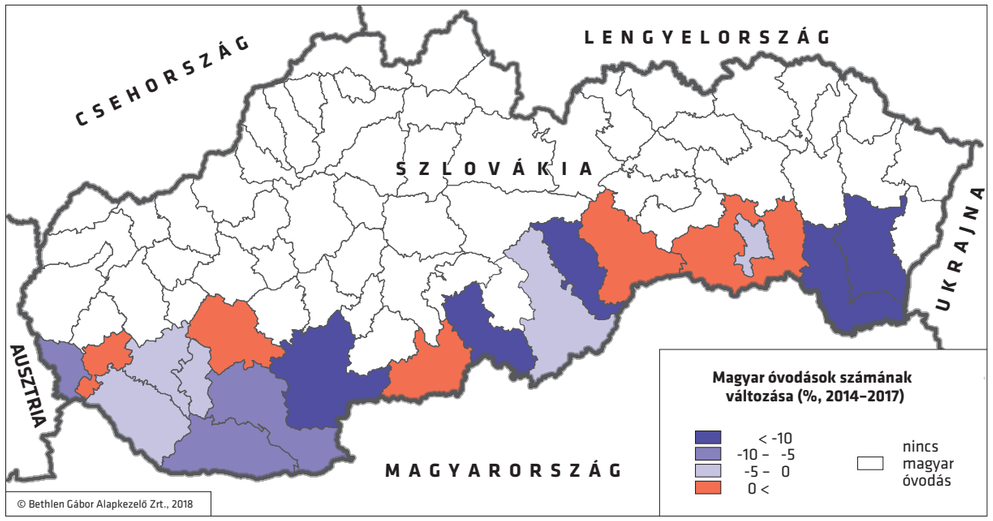

Megvizsgáltuk, hogy az egyes járásokban magyar nemzetiségűként regisztrált újszülöttek száma alapján az adott közigazgatási egységben mennyi a magyar óvodáskorúak száma, és ők milyen arányban vesznek részt az óvodai nevelésben. **Négy olyan járást is találtunk, ahol több gyermek jár magyar óvodába, illetve szlovák-magyar közös igazgatású óvoda magyar nevelési nyelvű csoportjaiba, mint ahány magyar nemzetiségű gyermek született az adott járásban.** Ezek a Dunaszerdahelyi járás (111%), a Lévai járás (109%), a Nagykürtösi járás (117%) és Kassa (104%). Meg kell jegyeznünk, hogy becslések szerint országosan **a magyar gyerekek mintegy ötöde nem anyanyelvű óvodába jár,** ennek függvényében különösen fontos a fenti jelenséget közelebbről is megvizsgálni. A különbség részben az **országon belüli migráció**val, valamint **a magyar anyanyelvű cigányok magyar intézményrendszerhez kötődésé**vel magyarázható. Ezen kívül fontos adalék, hogy **a magyar-szlovák vegyes házasságokban született gyermekek** jelentős hányadát nem magyarként regisztrálják, ugyanakkor **egy részüket magyar óvodába járatják szüleik** – később az ő jelentős részük végül szlovák tannyelvű iskolába kerül. Feltételezhetően ezzel magyarázható az a Dunaszerdahelyi járásban tapasztalt jelenség, hogy míg a 2016/17-es tanévben 2451 magyar óvodába járó gyermek volt a járásban, addig a születési statisztikák szerint ebben a közigazgatási egységben a tanévben csak 2210 magyar nemzetiségű óvodáskorú gyermekről beszélhettünk.

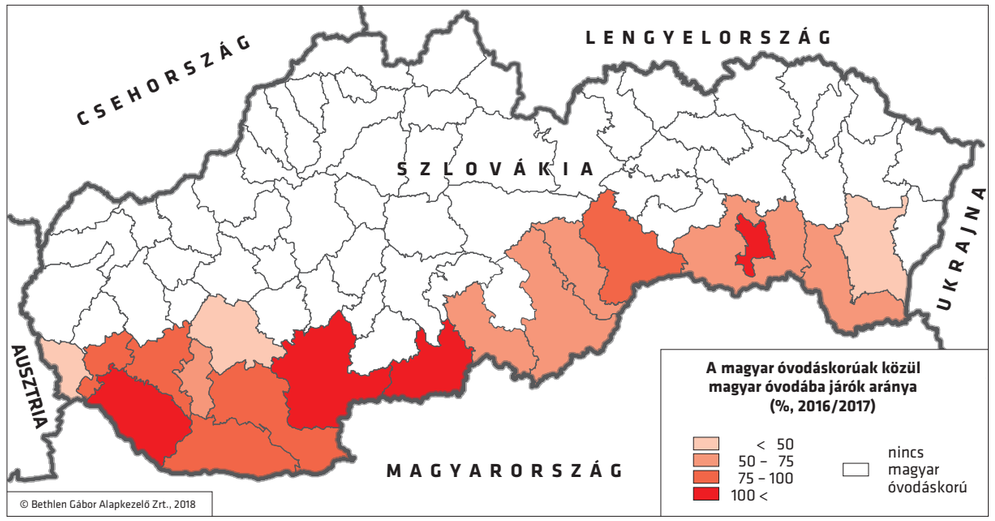

A magyar óvodáskorúak közül anyanyelvű óvodába járó magyar gyermekek aránya a legrosszabb mutatóval **a Nyitrai járásban** figyelhető meg, ahol **mindössze a magyar gyermekek 10 százaléka jár magyar nevelési nyelvű óvodába.** Szintén alacsony, 50–50 százalékos a részvételi arány a Nagymihályi és a Rimaszombati járásokban, Pozsonyban pedig csak 30 százalék.

Az elmúlt évtized születési statisztikái szerint évente mintegy **11 ezer magyar óvodáskorú gyermek** élt a Felvidéken. **Ennek a potenciális célcsoportnak a 18–20 százalékát nem sikerült az elmúlt években bevonzani a magyar óvodákba.** A felvidéki magyar óvodai intézményrendszer hosszú távú fenntarthatósága érdekében szükséges lesz minél sikeresebben megszólítani a fenti csoport szüleit. Ennek eléréséhez a jelenlegi nemzetpolitikai intézkedések folytatása és a programok folyamatos bővítése egyértelműen jó alapot teremt.

Vajdaság

Vajdaság 29 községének 84 településén érhető el a magyar nyelvű óvodai képzés. A Magyar Nemzeti Tanácsnak köszönhetően rendelkezünk részletes kimutatással a kutatás kiindulópontjául szolgáló **2016/2017-es tanév**re vonatkozóan. Ennek alapján ebben a tanévben **4864 gyermek** részesült teljesen vagy részben **magyar nyelvű óvodai képzésben**. 3796-an magyar anyanyelvű bölcsődébe, kiscsoportba, nagycsoportba vagy iskolaelőkészítőbe jártak. Ezen túlmenően 1068-an kétnyelvű (szerb-magyar vagy horvát-magyar) óvodai képzésben vettek részt. Az iskolaelőkészítő kötelező a gyermekek számára, így a magyar nyelvű óvodába járó magyar nemzetiségű gyermekek aránya legbiztosabban az iskolaelőkészítőt látogató gyereklétszám vizsgálatával határozható meg. **A 2016/2017-es tanévben 1489-en részesültek magyar nyelvű iskolaelőkészítő képzésben.** 2010-ben 1958 magyar gyermek születését regisztrálták azon településeken, ahol volt a 2016/2017-es tanévben magyar iskolaelőkészítői oktatás. Eszerint **a születéskor magyarként regisztrált gyermekek 76 százaléka jelenik meg az óvodai képzés utolsó, kötelező évében**. Ez azt jelenti, hogy a gyermekeknek mintegy negyede szerb nyelvű óvodai képzésben vesz részt. **2020-ra a magyar óvodások száma valószínűsíthetően 4000 körülre fog csökkenni, ami 20 százalékos létszámcsökkenést jelent a 2016/2017-es tanévhez képest.** Ez elsősorban annak köszönhető, hogy 2011 és 2016 között 17,3 százalékkal csökkent a magyar újszülöttek száma és 2020-ig további 20 százalékos csökkenés várható.

A magyar tannyelvű csoportok indítása azokon a településeken fog gondot jelenteni a következő időszakban, ahol a születések száma 10 alá csökken. Ezeken településeken a hosszú távú tervezést nehezíti, hogy megfigyeléseink szerint nagyon ingadozik a születések száma: lesz olyan év, amikor elegendően születnek egy óvodai csoport elindításához, viszont akár olyan évek is lehetnek, amikor nem regisztrálhatunk magyar nemzetiségű születéseket. Az alábbi **25 településen a születések száma az elmúlt hat évben 0 és 10 között ingadozott, aminek következményeként veszélybe kerülhet az óvodai oktatás**: Völgypart, Törökfa-

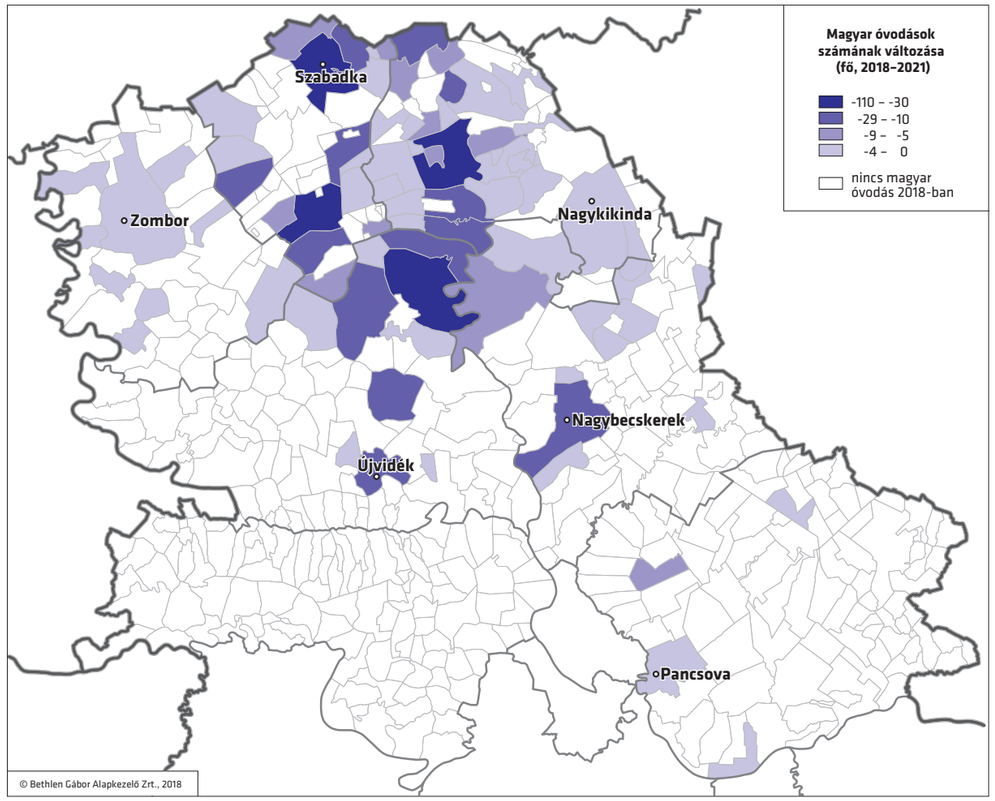

lu, Szilágyi, Kutaspuszta, Hetény, Lukácsfalva, Magyarszentmihály, Kisorosz, Szaján, Tóba, Oroszlámos, Gombos, Ürményháza, Bogaras, Szécsány, Bezdán, Doroszló, Nemesmilitics, Zombor, Telecska, Zentaörs, Kelebia, Hódegyháza, Tiszaszentmiklós, Feketetető.

Kárpátalja

Annak köszönhetően, hogy Ukrajnában nem publikusak a települési bontású demográfiai adatok és népszámlálást utoljára csak 2001-ben tartottak, az óvodáskorú magyar gyerekek létszámának meghatározása és jövőbeni alakulásának prognosztizálása nehézkesebb, mint a másik három nagy külhoni régió esetében. Kárpátalján az óvodások számának jövőbeli alakulásának becslése három

tényező figyelembevételével történt: (1) az etnikailag homogén, vagyis a magyar-magyar családokban, (2) az etnikailag heterogén, tehát a magyar-ukrán családokban, (3) valamint a magyar nyelvű cigány családokban nevelkedő gyermekek száma volt a kutatás kiindulópontja.

2010 után, majd különösen az ukrán-orosz konfliktust követően **Magyarország és a magyar nyelv presztízse megnőtt Kárpátalján.** A korábbi években tapasztalt tannyelv-választási trendek folytatódnak, az ukrán szülők egyre nagyobb számban adják gyermekeiket magyar óvodába. A magyar oktatási intézmények ázsióját az óvodafejlesztési program még tovább növelte. **Kárpátalján a 2016/2017-es tanévben a magyar nevelési nyelvű óvodai csoportokat összesen 5916 gyermek látogatta.** Arra vonatkozó adataink nincsenek, hogy mekkora hányaduk tartozott a többségi nemzethez, azt viszont a demográfiai számításokból tudjuk, hogy a magyar-magyar családokban ebben a tanévben mintegy 3800, a magyar anyanyelvű cigány családokban pedig 2100 óvodáskorú gyermek volt. A gyermekek száma a magyar-ukrán vegyes családokban pedig 1500 körüli volt. Tehát a fenti három csoport együttesen alkotja a magyar óvodák potenciális célcsoportját.

Számításaink szerint a következő években **Kárpátalján az etnikailag homogén magyar családokban nevelkedő óvodáskorosztály létszámának a csökkenése** várható. A folyamat meghatározó összetevője a 2014-es kelet-ukrajnai konfliktus után felerősödött **országos kivándorlási hullám**, mely a kárpátaljai magyarokat is érinti, továbbá a **születésszámok** ezzel párhuzamos **visszaesése**. A prognosztizált létszámcsökkenés várhatóan a megye magyarlakta járásainak mindegyikét érinti. **A magyar óvodáskorú gyerekek legnagyobb számban a Beregszászi, Munkácsi, Nagyszőlősi, Ungvári járásokban, valamint Beregszász városban élnek majd.** Települési bontásban ebben a kategóriában magasan kiemelkedik Beregszász, ahol tartósan 200 fölött marad a következő években az óvodások száma. 100 fölötti létszám prognosztizálható Nagydobronyban és 100 körüli Visken. Csongoron, Ungváron, Salánkon, Munkácson, valamint Nagyszőlősön 50 főnél több magyar óvodáskorú gyerek valószínűsíthető 2022-ig, további 29 településen pedig 25 és 50 közötti, ami megfelelő alapot jelent az óvodai csoportok fenntartásához.

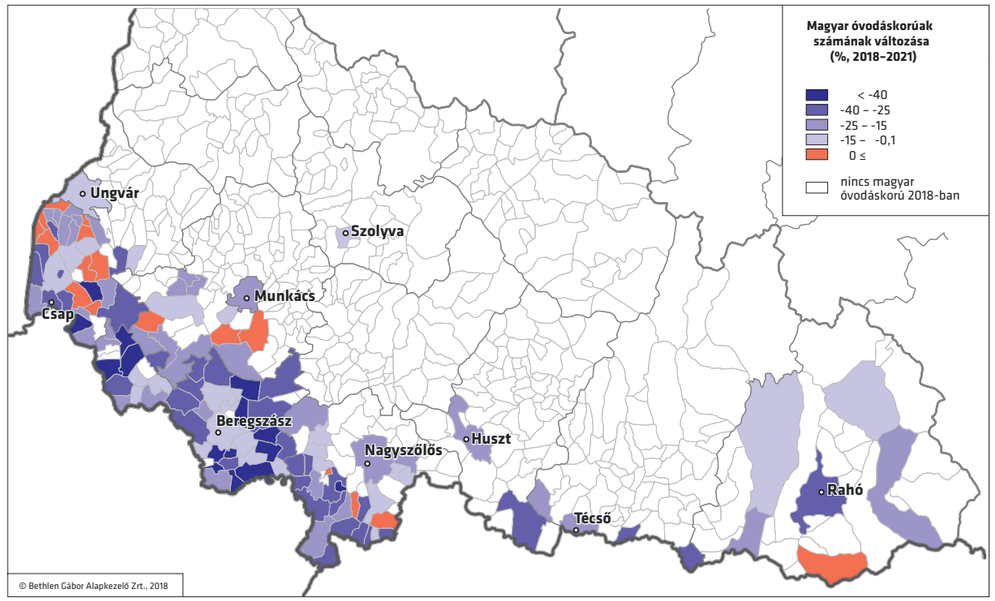

A magyar nyelvű óvodai képzés célcsoportját képezik **a magyar–ukrán vegyes házasságokban született gyerekek** is. Ebbe a csoportba tartozók lélekszáma Kárpátalján a közeljövőben meghaladhatja az etnikailag homogén magyar családok gyerekei számának a 40 százalékát, a szórványvidékeken, továbbá Munkács és Ungvár városokban ennél is nagyobb lesz. **A legtöbb etnikailag vegyes házasságban született óvodáskorú gyerek várhatóan a Nagyszőlősi járásban, továbbá Ungváron és Munkácson él majd.** A többségi társadalom asszimilációs nyomása következtében ezt a jelentős számú csoportot nem lesz könnyű bevonzani a magyar óvodákba, pedig ennek különösen nagy jelentősége van nemcsak **a magyar óvodahálózat fenntartása**, hanem **az asszimilációs folyamatok egyensúlyba hozása szempontjából** is. **A jelenlegi anyaországi nemzetpolitika,** többirányú támogatása révén, ugyanakkor **javítja ennek az esélyeit,** melynek első eredményei már megfigyelhetők.

A **növekvő számú magyar nyelvű kárpátaljai cigány közösség** az óvodai oktatásban egyelőre jelentősen alulreprezentált, ám a jövőben ez változni fog. A következő években a magyar nyelvű roma gyerekek száma az óvodás korosztályban 1,5–2 ezer fő közé várható. A legtöbb magyar anyanyelvű cigány gyermek az Ungvári, Beregszászi és Munkácsi járásokban, továbbá Munkács és Beregszász városokban él majd.

Az óvodás korosztály együttes létszámának várható alakulása az etnikailag homogén magyar, a vegyes magyar–ukrán, valamint a magyar anyanyelvű cigány családok körében Kárpátalján 2018–2022 között

Közigazgatási egység	2018	2019	2020	2021	2022
Beregszász város	632	603	566	539	519
Csap város	166	145	127	116	115
Huszt város	75	69	65	61	58
Munkács város	617	584	543	508	497
Ungvár város	308	298	283	268	258
Beregszászi járás	1588	1406	1231	1119	1065
Huszti járás	174	161	140	119	111
Munkácsi járás	749	725	676	624	587
Nagyszőlősi járás	1240	1142	1041	970	941
Rahói járás	148	144	134	124	120
Szolyvai járás	13	12	12	12	11
Técsői járás	183	165	149	140	134
Ungvári járás	1175	1083	974	918	879
Kárpátalja	**7068**	**6537**	**5941**	**5518**	**5295**

Összességében, **a magyar nyelvű óvodai ellátás potenciális célcsoportja** (azaz a fenti három kategória együttese) **2018 és 2022 között valószínűleg 7 ezer főről 5300 alá esik**. A legnagyobb, 500 főt meghaladó gyereklétszámokra továbbra is a Beregszászi, Nagyszőlősi, Ungvári és Munkácsi járásokban számíthatunk, de Beregszász teljesen vagy részben magyar kötődésű óvodáskorú gyerekei is félezernél többen lesznek. **Települési bontásban kiemelkedik Beregszász, Munkács és Ungvár, ahol a magyar kötődésű óvodáskorú gyerekek összlétszáma** az elkövetkező évek átlagában **280 és 570 közé várható.** A sorban utánuk következő 25 településen, amelyeken e korosztály lélekszáma 50–200 fő közöttinek ígérkezik, zömében ugyancsak jelentős lesz a magyar–ukrán vegyes családok gyerekeinek, illetve a cigány gyerekeknek a hozzájárulása az összlétszámhoz. **Összesen 98 kárpátaljai településen prognosztizálható 2022-re a magyar kötődésű óvodáskorú gyerekek minimálisan 10 főt elérő lélekszáma, ami demográfiai alapot jelent a magyar óvodahálózat fenntarthatóságához.**

3. A Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program

A tapasztalatok szerint három fő akadálya van annak, hogy egy településen minden óvodáskorú gyermek anyanyelvű óvodai ellátásban részesüljön:

– az adott településen nincs magyar óvoda,
– van magyar óvoda, de férőhelyhiány miatt nem tudnak minden jelentkezőt felvenni,
– a szülők egy része valamilyen megfontolásból nem akarja magyar óvodába íratni a gyermekét.

A Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program egyértelmű célja, hogy a fenti problémákra megoldást kínáljon. Teszi ezt közvetlen módon kapacitásbővítéssel, melynek során új intézmények létrehozására, valamint a már meglévő óvodák felújítására, bővítésére kerül sor. Teszi továbbá közvetetten: a programnak köszönhetően félezer magyar óvodai épület állapota és felszereltsége javult, így nagyobb eséllyel váltak vonzóbbá azon szülők körében, akik gyermeküket többségi intézménybe járatnák.

Az óvodafejlesztési program célkitűzése, hogy az infrastruktúra és a humán-erőforrás fejlesztésével a magyarság számára pozitív irányba befolyásolja a bölcsőde- és óvodaválasztási folyamatot, ezzel is növelve a Kárpát-medencei magyar gyerekek létszámát az iskola előtti magyar anyanyelvű intézményekben. **Deklarált cél a jelenlegi 47–48 ezerről 60 ezerre növelni a Kárpát-medencében magyar nevelési nyelvű óvodába és bölcsődébe járó gyermekek számát.**

Az anyanyelven való tanulás a magyar nyelvi és kulturális identitás megőrzésének és megerősítésének az egyik alappillére: az anyanyelvű oktatás a nemzeti reprodukció talán legfontosabb színtere. Az, hogy a magyar gyermek magyar nyelvű óvodába járjon, nem csak a gyermek jövője, hanem az egész közösség szempontjából sarkalatos kérdés: a magyar nevelési nyelvű óvodák megtartása és az óvodahálózat bővítése hozzájárul a teljes magyar nyelvű oktatási rendszer megőrzéséhez és fejlesztéséhez.

Az óvoda szerepe az anyanyelvi nevelésben kiemelt, hiszen a 3–6 éves kor a legérzékenyebb időszaka a beszéd fejlődésének. Fontos kérdés ezzel összefüggésben a humán tőkébe

A Magyar Kormány **2016 decemberében** döntött a Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program első üteméről, amelynek köszönhetően **17,1 milliárd forintos** forráskeret jött létre a külhoni magyar óvodai-bölcsődei hálózat megerősítésére. A Magyar Kormány 2017 októberében elfogadta a program **második üteméről** szóló előterjesztést, melynek révén további **21,5 milliárd forint** áll rendelkezésre az óvodahálózat fejlesztésére. Ez a támogatás az egyik legnagyobb rendszerszintű nemzetpolitikai beavatkozás a külhoni magyar közösségek megőrzése és megerősítése céljából. Új intézmények létrehozásán és a már meglévők felújításán és bővítésén túl szakmai továbbképzések szervezésére, eszközfejlesztésekre, módszertani anyagoknak a Kárpát-medencei óvodákba történő eljuttatására is sor került a program keretében.

A Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program I. és II. ütemében az óvodai fejlesztésekre rendelkezésre álló forrásösszegek

Régió	I. ütem	II. ütem
Erdély	7 500 000 000	11 726 800 000
Felvidék	6 260 000 000	5 407 452 000
Vajdaság	500 000 000	545 000 000
Kárpátalja	2 000 900 000	2 511 280 000
Horvátország	100 000 000	139 300 000
Muravidék	100 000 000	150 000 000
Összesen:	16 460 900 000	20 479 832 000

A kutatás során a magyar nyelvű óvodába járók és a magyar nemzetiségű óvodáskorúak számának hányadosaként meghatározásra került a beóvodázottság aránya, aminek alapján a települések négy csoportba lettek beosztva:

- nagyon kevés magyar gyerek van a településen (a térképeken kékkel jelölve)

való befektetés megtérülési aránya: óvodás, valamint kisiskolás korban a legkisebb forrásokkal lehet a legnagyobb hatásfokkal beavatkozni a nemzeti identitás kialakításába és az anyanyelv megőrzésébe.

- a településen több magyar óvodáskorú van, mint amennyi óvodai férőhely (a térképeken sárgával jelölve)
- a településen körülbelül azonos a magyar óvodáskorúak száma és az óvodai férőhelyszám (a térképen zölddel jelölve)
- a településen kevesebb a magyar óvodáskorúak száma mint az óvoda befogadóképessége (a térképeken narancssárgával jelölve).

Ez utóbbi esetben a statisztikai számítások mellett érdemes a helyi sajátosságokat is figyelembe venni, hiszen több olyan településről is van tudomásunk, amelyek ugyan ebbe „helyszám többlet" kategóriába kerültek, a valóságban az óvodában minden hely be van töltve, sőt esetenként bővítésre lenne szükség. Ez a jelenség többek között arra vezethető vissza, hogy (1) az óvodában nem magyarként regisztrált, ám a valóságban magyar etnikumú gyermekek vannak jelen; (2) az óvodában nem magyar etnikumú, de magyar anyanyelvű gyermekek (pl. romák, vagy vegyes házasságban született gyerekek) vannak jelen; (3) más településekről ingázó gyermekek vannak jelen.

A települések fenti négy csoportba történt beosztása lehetővé teszi a magyar nyelvű óvodáskori oktatás helyzetének áttekintését, valamint a fejlesztési program első két ütemében eddig megvalósult és még folyamatban lévő beruházások lokalizálását.

Az óvodafejlesztés első ütemében Erdélyben 65 helyszínen indul el az óvodai és bölcsődei beruházás: **31 esetben új óvoda, bölcsőde, illetve óvoda és bölcsődei komplexum építése**, **34** helyszínen pedig iskola előtti oktatási-nevelési **intézmény felújítása és bővítése** kezdődött meg. **A program második ütemében 104 helyszínen kezdődött meg a beruházás**, melyek befejeztével a legnagyobb külhoni régió 54 újépítésű óvodával és bölcsődével gyarapodik majd, további 50 intézményben pedig felújításokra kerül sor.

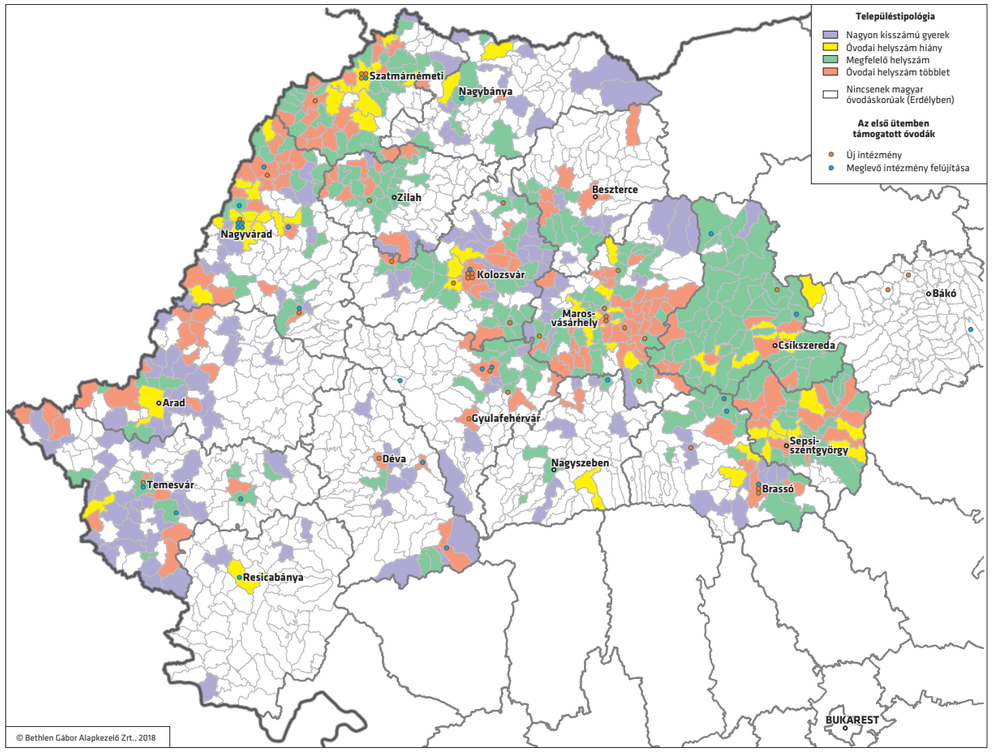

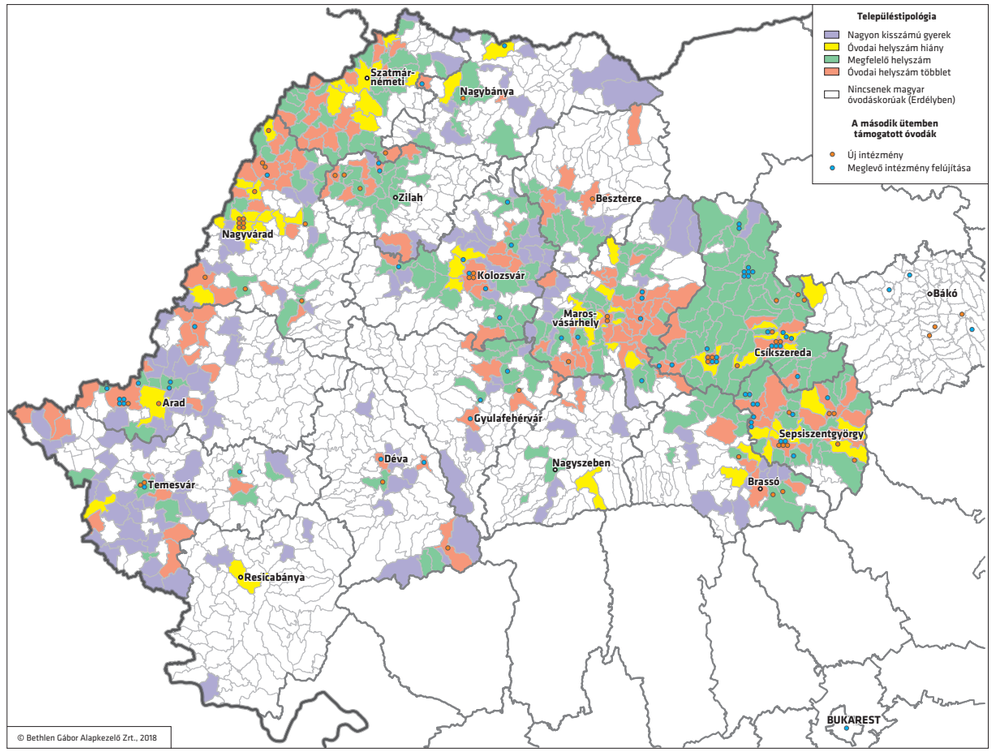

Felvidéken a fejlesztési program **első ütem**e során **5 új bölcsőde** és **16 új óvoda** kialakítása indult meg, míg a meghívásos önkormányzati óvodafejlesztési pályázatoknak köszönhetően **58 magyar tannyelvű óvoda infrastrukturális fejlesztése** kezdődött meg. Az óvodafejlesztési **program második ütemében 11 új bölcsőde, illetve óvoda** jön létre, és további **95 intézmény felújítására kerül sor**.

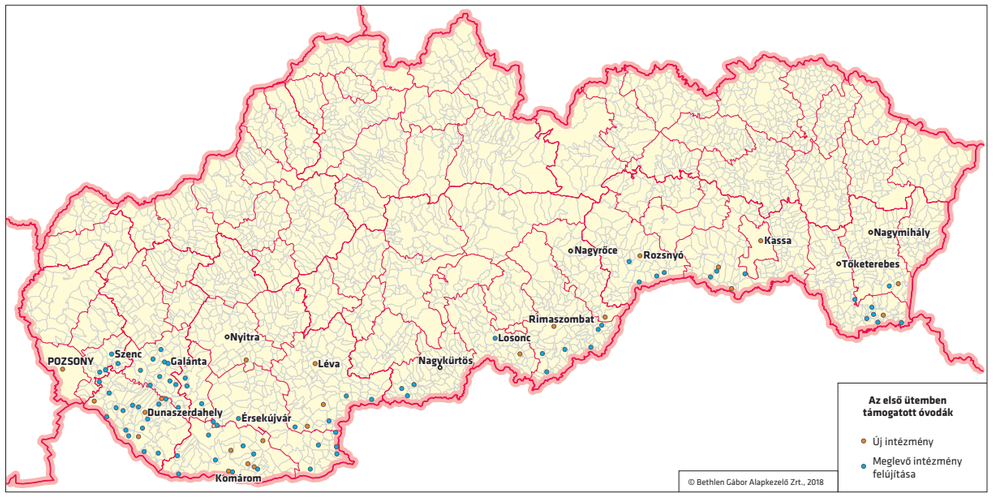

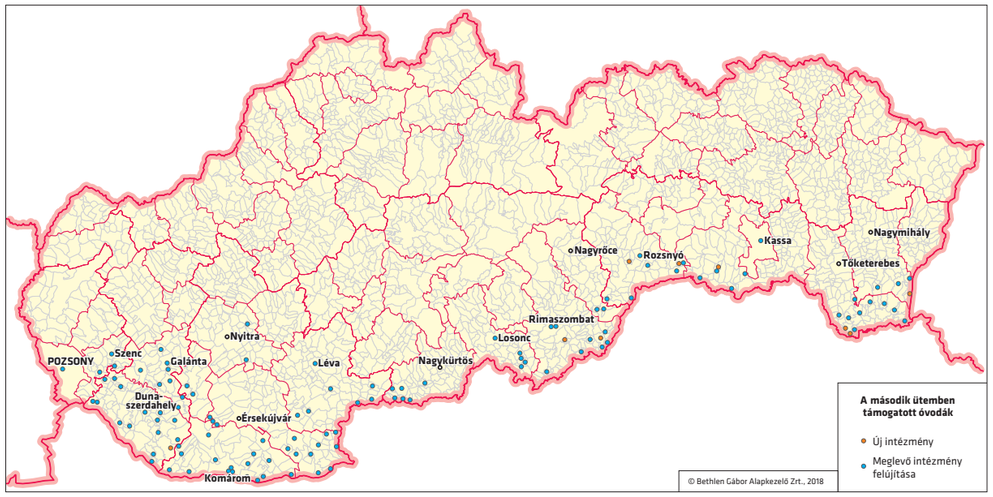

Vajdaságban a program első üteme során egy új óvoda építése kezdődött el, továbbá **6 óvodai szórványközpont kialakítása, illetve 19 óvodai intézmény felújítása**, bővítése és eszközfejlesztése indult meg. Ezen felül **55 intézményben került kialakításra korszerű, biztonságos játszótér. A második ütem során 15 helyszínen felújításra, fejlesztésre, egy helyszínen pedig új óvoda létesítésére kerül sor**.

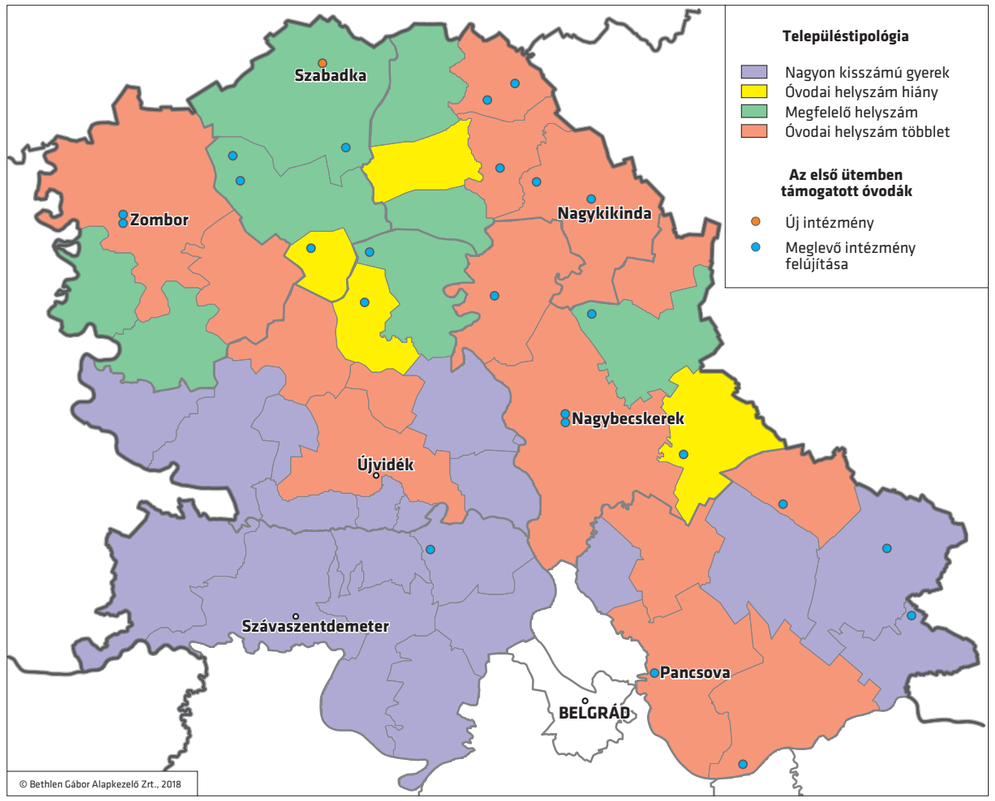

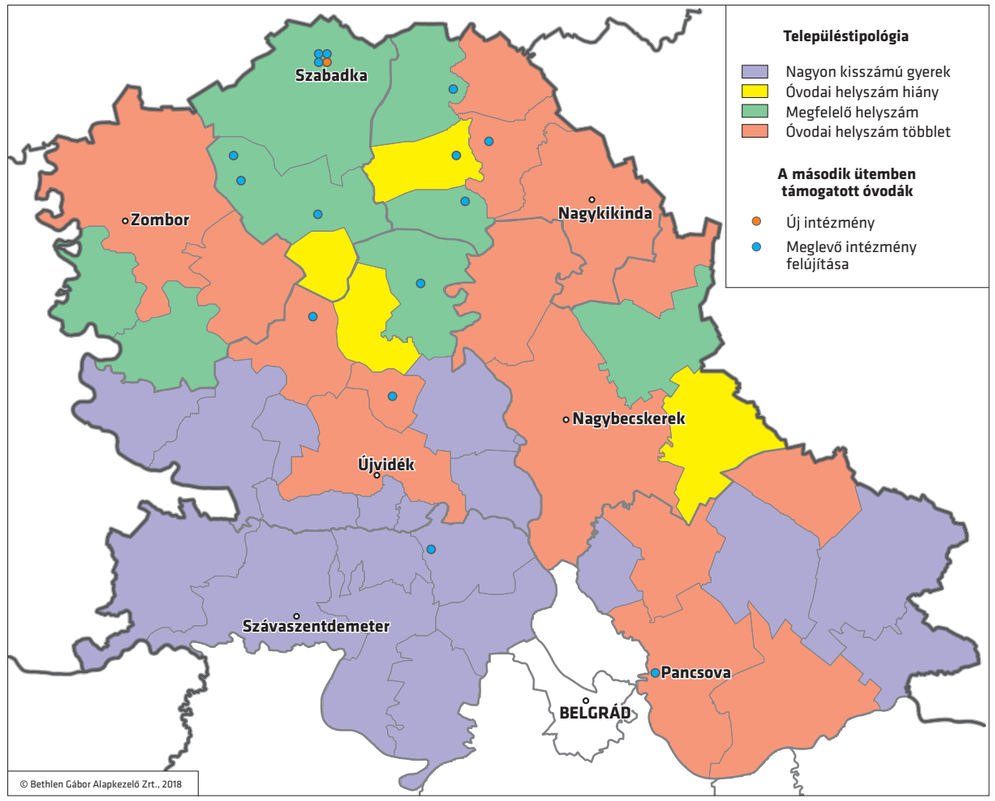
Településtipológia
Nagyon kisszámú gyerek
Óvodai helyszám hiány
Megfelelő helyszám
Óvodai helyszám többlet
A második ütemben támogatott óvodák
Új intézmény
Meglevő intézmény felújítása
Szabadka
Zombor
Nagykikinda
Nagybecskerek
Újvidék
Szávaszentdemeter
Pancsova
BELGRÁD
© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Kárpátalján a program első üteme során **22 új óvoda** kialakítása kezdődött el, **80 intézmény**ben pedig **felújítás**okra, fejlesztésekre került sor. A **második ütem**nek köszönhetően Kárpátalján **10 új intézmény** jön létre, míg **59 épület felújítása** történik meg.

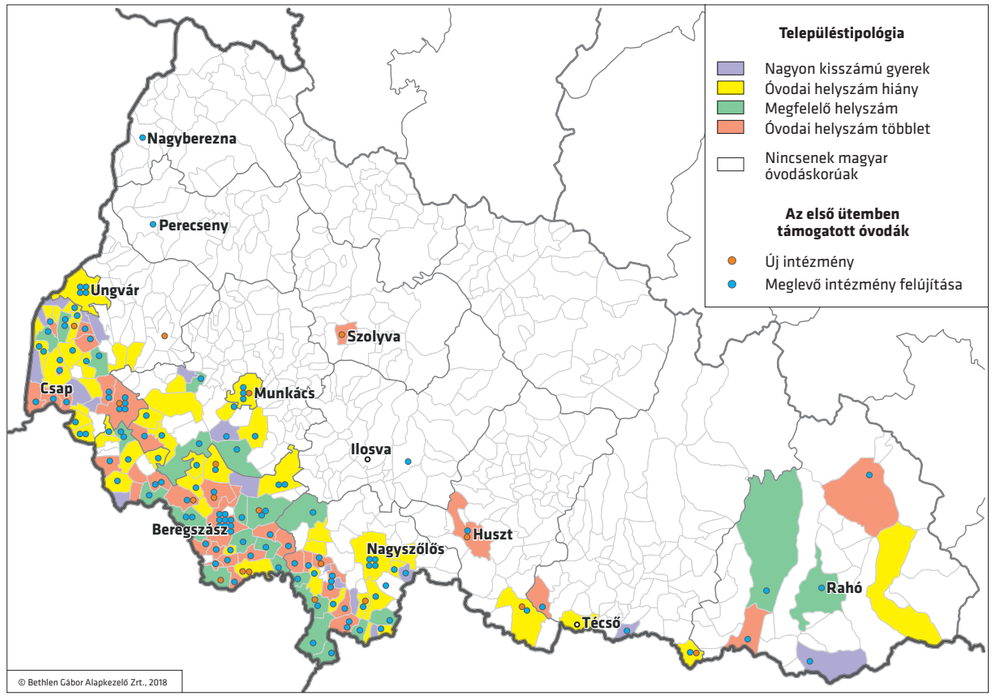

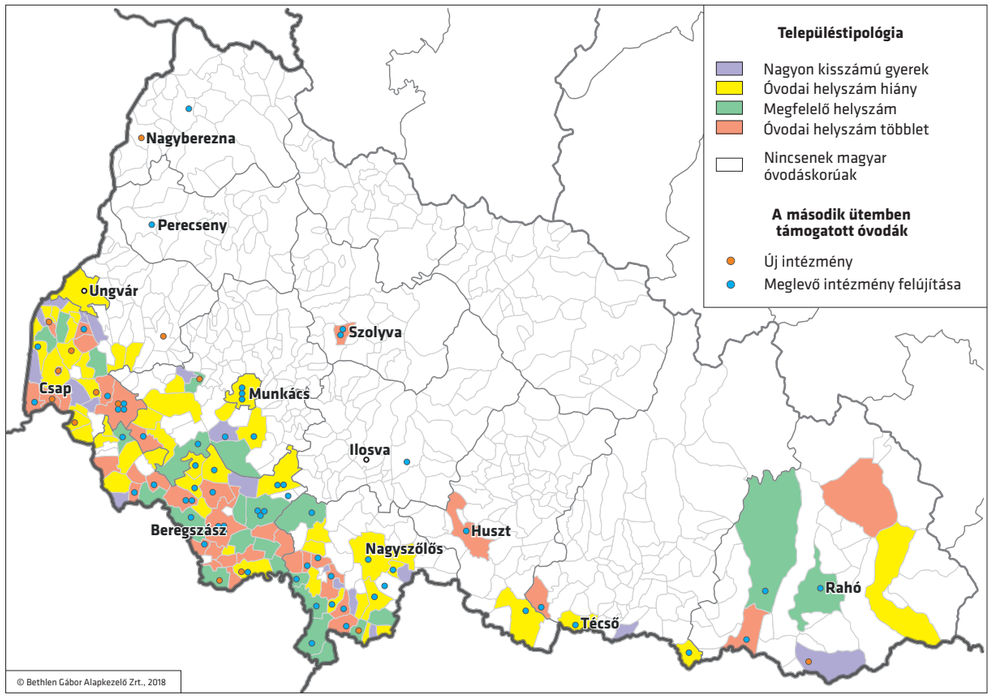

Horvátországban az első ütem során hét óvoda fejlesztése indult el, egy óvoda építéséhez pedig résztámogatást nyújtott a program. **A második ütemben további hat épület felújítására kerül sor. Muravidéken az első ütemben három óvoda fejlesztése kezdődött meg, a második ütemben további egy intézmény felújítása indult el.**

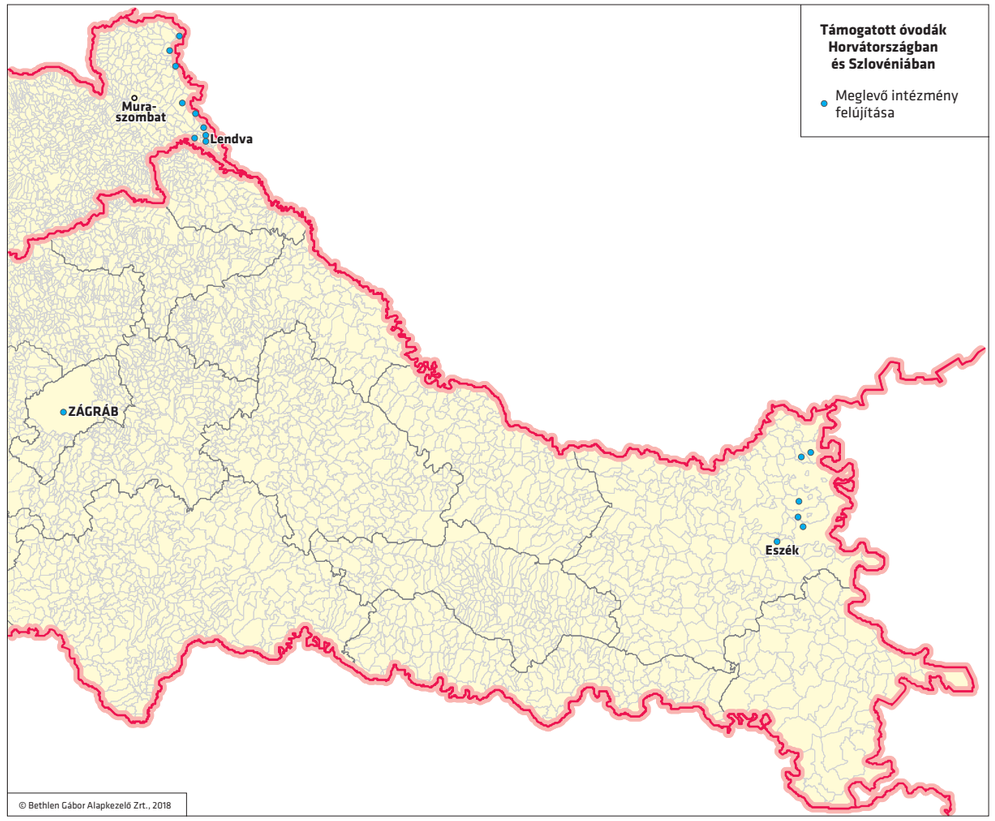

4. Óvodák – menedzsment, felszereltség, kapacitás

A Kárpát-medence hat külhoni (Erdély, Felvidék, Kárpátalja, Vajdaság, Horvátország, Muravidék) régiójában online kérdőívvel vizsgáltuk a magyar óvodák általános adottságait, az óvodavezetők és az óvodai dolgozók főbb jellemzőit. Az alábbi táblázatban a célcsoportként megjelölt intézmények számát és gyermeklétszámát közöljük régiónként, Muravidéken a kétnyelvű óvodák létszámadatait tüntettük fel.

Az adatfelvétel 2017 novembere és 2018 februárja között zajlott, amelynek során összesen **734 magyar nyelvű csoporttal is rendelkező óvodát sikerült elérnünk**. Az eltérő válaszadási hajlandóság eredményeként végül a teljes óvodai intézményhálózat 46 százalékát fedte le felmérésünk. Az adatállomány 54 százalékát teszik ki az erdélyi válaszolók, 31 százalékát a felvidékiek, 9 százalékát a kárpátaljaiak, 5 százalékát a vajdaságiak, és 1–1 százalékot képviselnek a szlovéniai, valamint a horvátországi intézményekből érkező válaszok. Mindez nagyságrendileg követi a külhoni óvodai oktatással rendelkező intézményhálózat régiónkénti eloszlását.

A külhoni magyar óvodák száma és gyermeklétszáma a 2016/2017-os tanévben

	Intézményszám	Gyermeklétszám
Erdély	1028	28 206
Felvidék	340	8831
Kárpátalja	106	5 876
Vajdaság	116	3796
Muravidék	9	301
Horvátország	7	131
Összesen	**1 606**	**47 141**

Az óvoda vezetője

A megkérdezett vezetők között **többségben vannak a nők**: ők teszik ki a válaszadók 83 százalékát. A vezetők átlagéletkora 46 év. Végzettségüket tekintve **67 százalékuk egyetemi, 13 százalékuk főiskolai, 3 százalékuk doktori diplomával rendelkezik.** A felsőfokú végzettséggel nem rendelkező vezetők 16 százalékot tesznek ki. Az óvodaigazgatók 40 százaléka 3–10 év közötti vezetői gyakorlattal rendelkezik, de egy jelentős csoport (18%) már több mint 20 éve tölti be ezt a pozíciót. Kevesebb, mint egy éve óvodaigazgató a válaszolók 11 százaléka.

Az óvodavezetők szakmai tapasztalata időtartam szerint

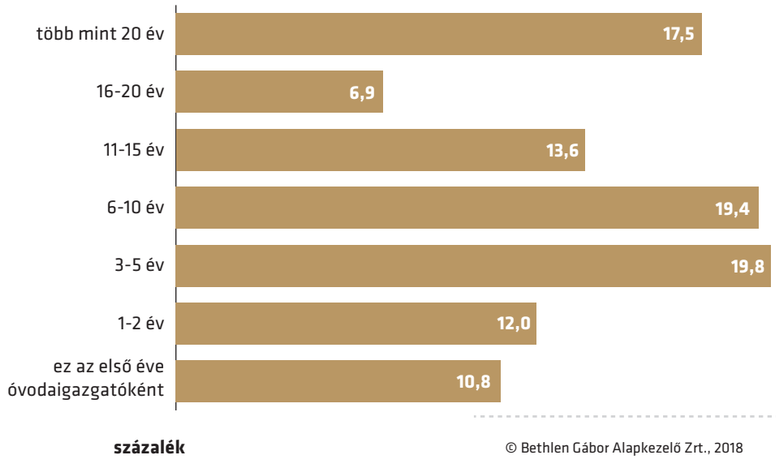

Az állam nyelvét, amelyben él az igazgatók 52 százaléka anyanyelvi szinten, 37 százalék saját bevallása alapján jól beszéli. Azon vezetők aránya, akik az államnyelv ismeretén kívül jól beszélnek valamilyen nyugat-európai idegen nyelvet nem túl magas; 29 százalék valamennyire, 11% jól vagy anyanyelvi szinten beszél angolul.

Az óvodavezetők nyelvismerete

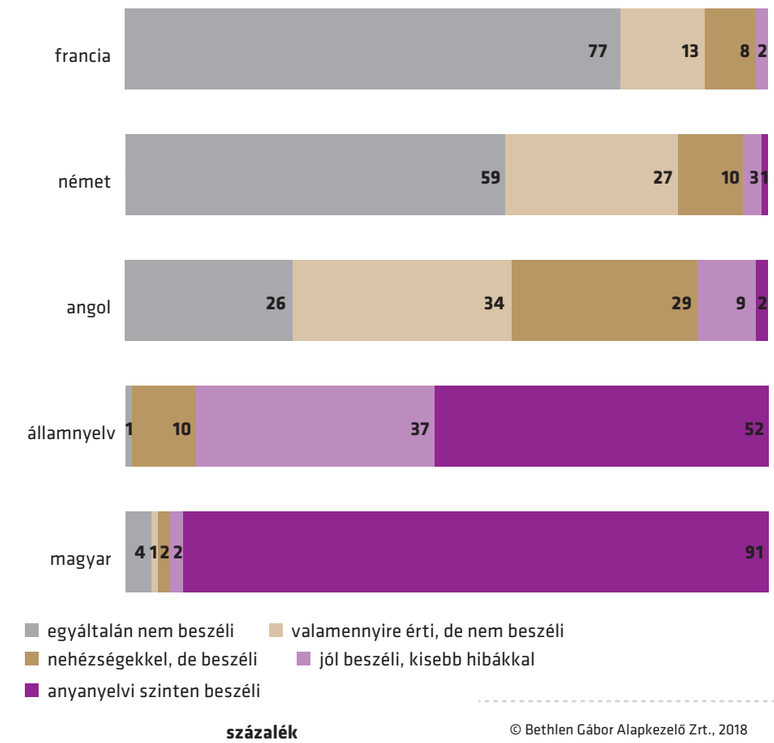

Az óvodavezetőknek **számos összetett feladatot kell ellátniuk** az intézményigazgatás során, melyek magukba foglalják a munkatervek kidolgozását, a beosztott kollégákkal való munkakapcsolatot, az információközvetítést, a gyermekek fejlődésének számontartását, adott esetben pedig a szülőkkel való kapcsolattartást is. Mindezen feladatok közül a vezetők legnagyobb hányada **a pedagóguskollégák szakmai lehetőségeiről való tájékoztatását jelölte meg mint nagyon gyakran végzett tevékenységet.** Ezt követően, legnagyobb arányban a gyermekek fejlődésének

figyelemmel kíséretét (68%), a kollégák közti konfliktusok kezelését (67%), valamint a munkatársak szakmai tevékenységének az óvoda pedagógiai céljaival való összehangolását (63%), a kollégák pályázati lehetőségekről való tájékoztatását (55%) említették.

A **jó óvodavezető** első három legfontosabb tulajdonsága adatközlőink szerint (1) a konfliktuskezelési képesség, (2) a gyermekszeretetet és (3) a menedzseri képesség.

A jó óvodavezető tulajdonságai

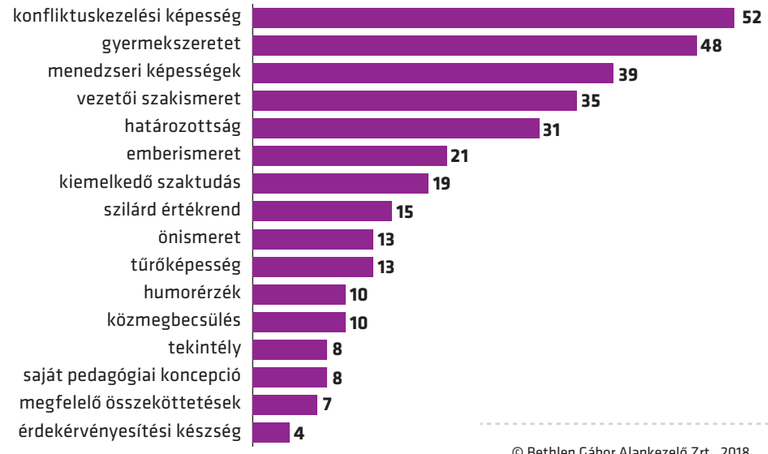

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Az intézményi ellátottság

Az óvodákat legnagyobb részben a helyi önkormányzatok (helyi tanács) és az illetékes minisztériumok tartják fenn, az egyházi, alapítványi óvodák aránya mindössze 3–4 százalék között van, főleg Erdélyben és Kárpátalján jellemző ez utóbbi.

A kutatásban résztvevő óvodák fenntartók szerinti eloszlása

	állam/ minisztérium	helyi önkormányzat	egyház	alapítvány	egyéb
Vajdaság	13	26	1	–	–
Erdéy	267	210	12	10	7
Horvátország	1	1	–	–	2
Felvidék	12	181	5		5
Szlovénia	1	2	–	–	2
Kárpátalja	21	44	8	11	3
Összesen	**315**	**464**	**26**	**21**	**19**

Az óvodák nagy részében elérhetőek a működés alapvető feltételeit biztosító ellátások (mint belső WC, vezetékes víz, központi fűtés, korszerű nyílászárók, kanalizáció). Szembetűnő **hiányosságok vannak azonban az ünnepségek megtartására alkalmas terek, az öltözők és az étkezők tekintetében**. Ahogyan azt az alábbi ábrák is mutatják, arra a kérdésre, hogy az általunk felsorolt infrastrukturális és eszközlistából mivel rendelkeznek az óvodák, Vajdaságban például csak az óvodák 6,2 százaléka válaszolta azt, hogy van ünnepségek megtartására alkalmas helyiség, de működő étkező is csak minden negyedik helyen van, öltöző pedig minden második óvodában. A hiányosságok tekintetében Erdélyben is ugyanez a három tényező szerepel a dobogós helyeken. Emellett Erdélyben szinte minden második óvodában lenne szükség a vezetékes gáz bevezetésére és kültéri játékokra is.

Vajdaság

Mi található az ön intézményében... (igen válaszok százalékban)

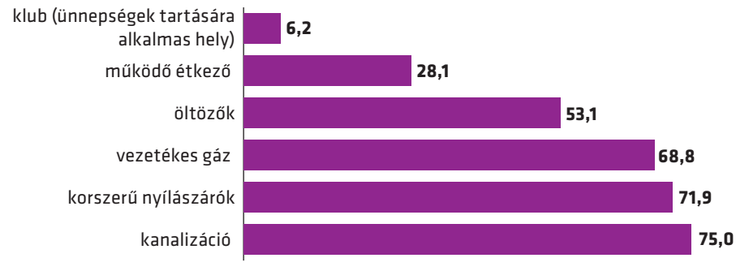

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Erdély

Mi található az ön intézményében... (igen válaszok százalékban)

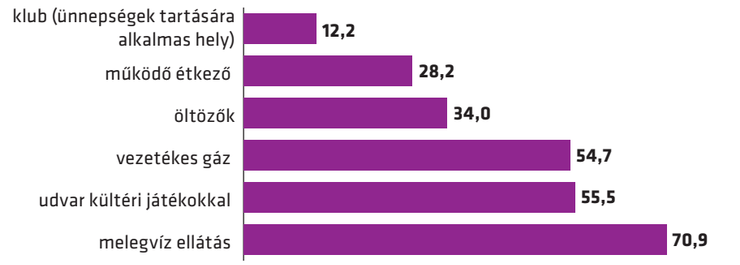

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Ugyan Kárpátalján a legmagasabb az ünnepségek megtartására alkalmas helyekkel való rendelkezés aránya (21 %), de azért itt is jelentős fejlesztésre lenne szükség ahhoz, hogy az érték a 100 százalékot közelítse. Ebben a régióban a harmadik legfontosabb fejlesztési igény a kültéri játékok terén jelentkezik, hiszen ez – Erdélyhez hasonlóan – szinte minden második óvodában hiányzik.

Kárpátalja

Mi található az ön intézményében... (igen válaszok százalékban)

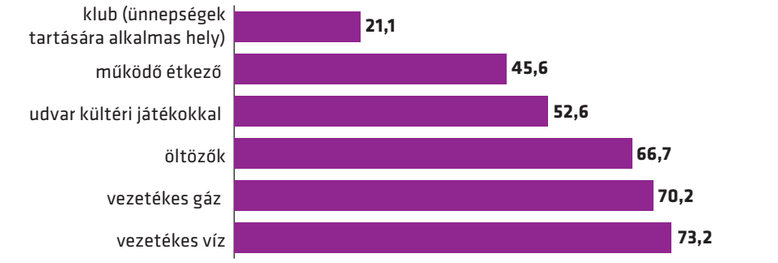

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Felvidéken a legnagyobb hiányosság –a többi régióhoz hasonlóan – az ünnepségek megtartására alkalmas terek tekintetében tapasztalható. Körülbelül a kérdésre válaszoló óvodák 90%-ban hiányoznak az ilyen típusú terek. A második legfontosabb probléma, amely a kutatásunkban résztvevő felvidéki óvodák 40 százalékát érinti a csatornázás.

Felvidék

Mi található az ön intézményében... (igen válaszok százalékban)

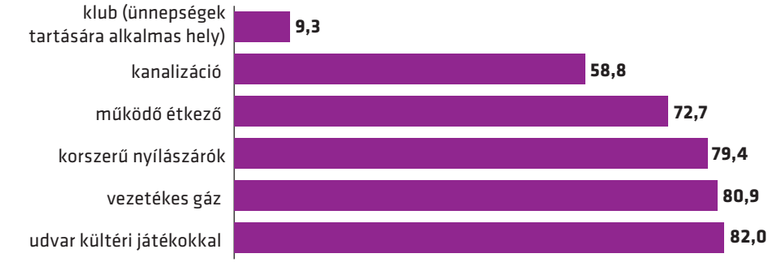

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Az eszközellátottság hiányosságaival kapcsolatban a legnagyobb az elégedetlenség az óvodavezetők részéről. **A személyi állománnyal és a gyermekek fejlődésével a vezetők szinte teljes mértékben elégedettek.**

A vezetők elégedettségének mértéke az óvodai állapotokkal

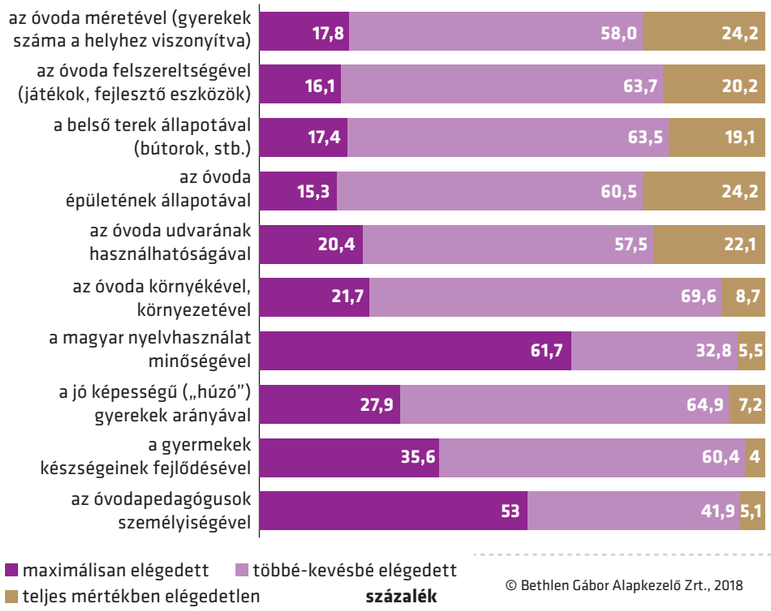

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Mindent összevetve mennyire elégedett Ön óvodája jelenlegi állapotával?

tízfokú skálán kapott átlagok, ahol 1 – „egyáltalán nem elégedett", 10 – „teljes mértékben elégedett"

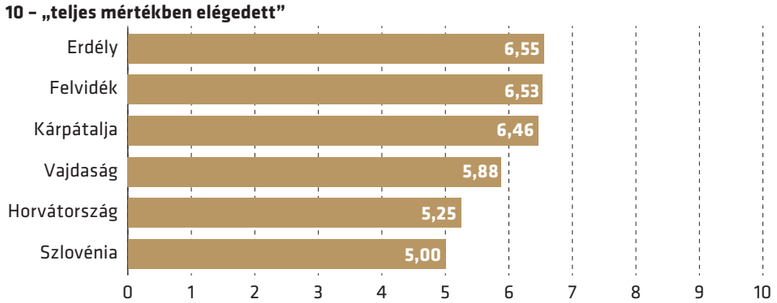

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Ezzel kapcsolatban kutatásunk feltárta, hogy az intézmények 31 százaléknak pedagógusállománya egy, de legfeljebb két pedagógusban merül ki, és további 33 százalék az intézményeknek 3 és 5 közötti szakszemélyzettel dolgozik.

Arányaiban minden régió esetében megközelíti az 50 százalékot a szakirányú végzettséggel rendelkező pedagógusok számaránya. Régiós viszonylatban ugyanakkor Kárpátalján a legalacsonyabb a szakirányú végzettséggel dolgozó pedagógusok aránya (43 %) és itt dolgoznak a legtöbben végzettség nélkül az óvodarendszerben (26,6%).

A pedagógusok szakképzettség szerinti megoszlása régiónként

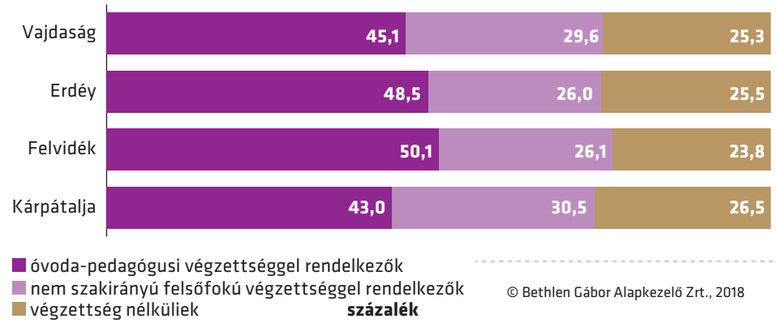

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

A kutatásban résztvevő óvodákban régiónként eltérő mértékű a szakemberhiány: Vajdaságban az óvodavezetők 43 százaléka, Kárpátalján 32 százalékuk, Erdélyben 30 százalékuk, Felvidéken pedig 9 százalékuk jelezte, hogy van szakemberhiány az intézményben. **Szakemberhiány néhány speciális területen fordul elő, ezek között leggyakoribb a logopédusok, pszichológusok és a dadák hiánya,** amely regionálisan elér.

Milyen területeken van szakemberhiány? (említések száma)

Erdély		Felvidék		Kárpátalja		Vajdaság	
Logopédus	56	Logopédus	12	Zenepedagógus	8	Logopédus	7
Dada	38	Óvoda-pedagógus	5	Óvoda-pedagógus	7	Pszichológus	6
Pszichológus	30	Pszichológus	8	Logopédus	3	Dada	3
Óvoda-pedagógus	9	Dada	4	Pszichológus	2	Gyógy-pedagógus	2
Karbantartó (takarító, szakács)	9	Karbantartó (takarító, szakács)	3				

A régiók szintjén jelentősebb eltérések figyelhetők meg a pedagógusi munkát kisegítő személyi állományban, különösen **a dadák esetében:** a vajdasági óvodák 61 százalékában, az erdélyiek 42 százalékában, a felvidékiek 96 százalékában nem dolgoznak dadák. A horvátországi magyar csoporttal működő óvodák közül háromtól kaptunk visszajelzést, ezek egyikében sincs dada, a Szlovéniában található ovik közül egyből jelezték, hogy nem dolgozik náluk dada, viszont másik kettőben igen. Kárpátaljáról viszont egy olyan óvodát sem jelöltek meg a kitöltők, ahol ne segítené dada az óvodai személyzet munkáját.

A rendelkezésre álló **logopédusok aránya** alacsony: az intézmények 87 százalékában nem dolgozik logopédus, és a válaszbeküldő óvodák 12 százaléka jelezte, hogy egy logopédus dolgozik náluk, további hat intézményben (1,2 százalék) kettő. Felvidéken, Erdélyben és Vajdaságban a legnagyobb igény logopédusokra lenne, a szakemberhiány kapcsán ez a kategória kapta a legtöbb említést.

A **pszichológusok** óvodai szinten való jelenléte szintén kevéssé jellemző a külhoni intézményekre, legkevésbé Felvidéken és Kárpátalján jellemző a pszichológusok óvodai munkába való bekapcsolása, előbbi régió esetében mindössze egy intézményből jelezték, hogy dolgozna náluk pszichológus, utóbbi régió esetében pedig az intézmények 13 százalékából.

Nyitva tartás, programkínálat

A vizsgált intézmények 64 százaléka normál program szerint tart nyitva, **a napközis programot kínáló óvodák** aránya ehhez képest alacsony: mindössze 18 százalék, amely inkább a városi óvodákra jellemző (a napközis programok 63 százaléka városi óvodákhoz kapcsolódik). Az óvodai intézmények nagy többsége (64 százaléka) vidéken működik, további 7,4 százalék község szintű településen és 29 százalékuk található városban.

Az óvodák programkínálata településtípusok szerint

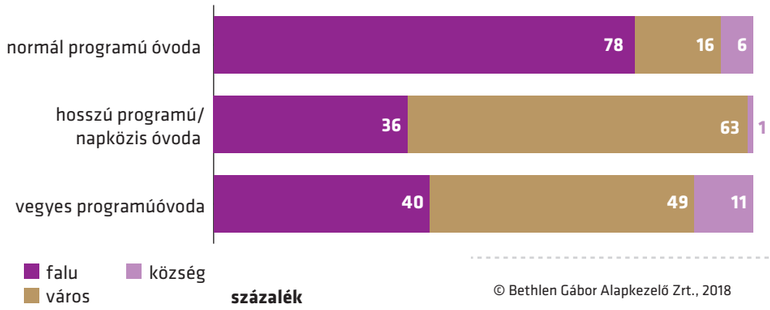

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Bölcsődei ellátás az óvodák mindössze 12 százalékban elérhető. E tekintetben régiónként jelentős különbségek vannak: Felvidéken például majdnem teljesen hiányoznak a bölcsődei csoportok, míg Kárpátalján majdnem minden második óvodában van ilyen ellátás.

Működik-e az óvodában bölcsődei csoport?

Igen válaszok százalékban

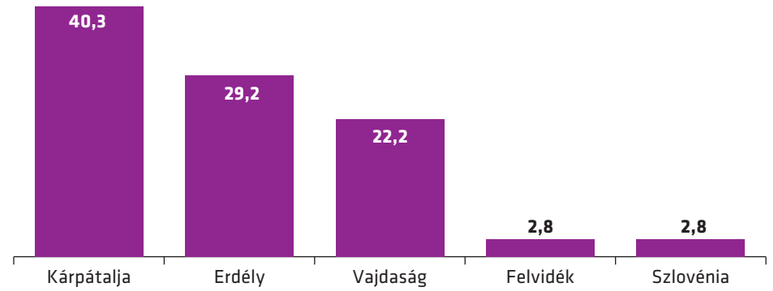

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Az óvodai ellátást biztosító intézmények átlagos nyitvatartási ideje hat óra. A válaszolók több mint háromnegyede (78%) **megfelelőnek tartja a jelenlegi időmennyiséget,** melyet a gyermekek az óvodában eltöltenek. Ehhez képest csak kevesen (16%) vélekedtek úgy, hogy a mostaninál hosszabb időt kellene a gyermekeknek az óvodában tölteni.

„Mi válna a gyermekek javára?”

kérdésre adott intézményvezetői válaszok, százalék

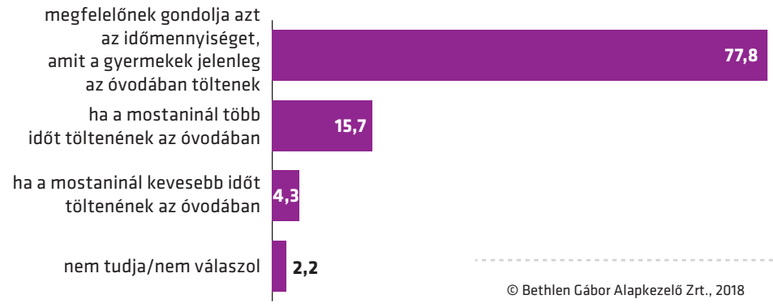

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Az óvodák a kisgyermekkori szocializáció mellett egy további nagyon fontos, gyakorlati feladatot látnak el a mindennapokban azáltal, hogy felügyeletet biztosítanak a gyermekek számára, míg a szülők egyéb tevékenységekkel (főleg munkával) vannak elfoglalva. Azt már láthattuk, hogy az óvodák változatos időkeretek között működnek: legygyakoribb a normál programmal működő óvodák esete, amikor nem biztosítanak délutáni foglalkozást. A kutatás során arra a kérdésre is kerestük a választ, hogy a gyermekfelügyeleten túl, mi lehet az óvodák feladata, illetve mit gondolnak erről az intézményvezetők. **Az óvoda legfontosabb feladatai között válaszadóink a gyermekek fejlődését elősegítő tevékenységeket helyeztek előtérbe:** az iskolaérettség elérését (93%); a kortárscsoportban történő szocializációt (87%); a családi nevelés kiegészítését (79%).

Az óvoda feladatai és e feladatok fontossága az intézményvezetők szerint

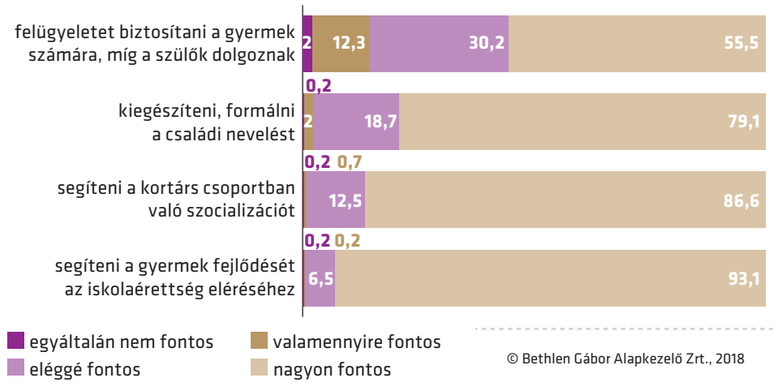

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Az óvodaválasztás szempontjai az intézményvezetők szerint

A vezetők véleménye szerint az óvodaválasztásban elsődleges szempontot képez az **óvodapedagógusok felkészültsége, ezt követően a biztonságos környék és az udvarral való rendelkezés.** Az, hogy a gyermek mindent megértsen, a negyedik legfontosabb szempont. További fontos tényezőnek számít az óvoda jó felszereltségére vonatkozó tényező (pedagógiai segédeszközökkel, játékokkal való ellátottság) és közel ennyire fontos az intézmény hírneve is, valamint hogy jó közművesített állapotban legyen az épület. Az összes tényező közül legkevésbé, mégis jelentős mértékben befolyásolja az óvodaválasztást, a szülők munkahelyének közelsége, a korai nyelvoktatási programkínálat és a roma gyerekek alacsony számú jelenléte.

Az óvodaválasztás szempontjai

négyfokú skálán kapott értékek átlaga, ahol 1 – „egyáltalán nem fontos”, 4 – „nagyon fontos”

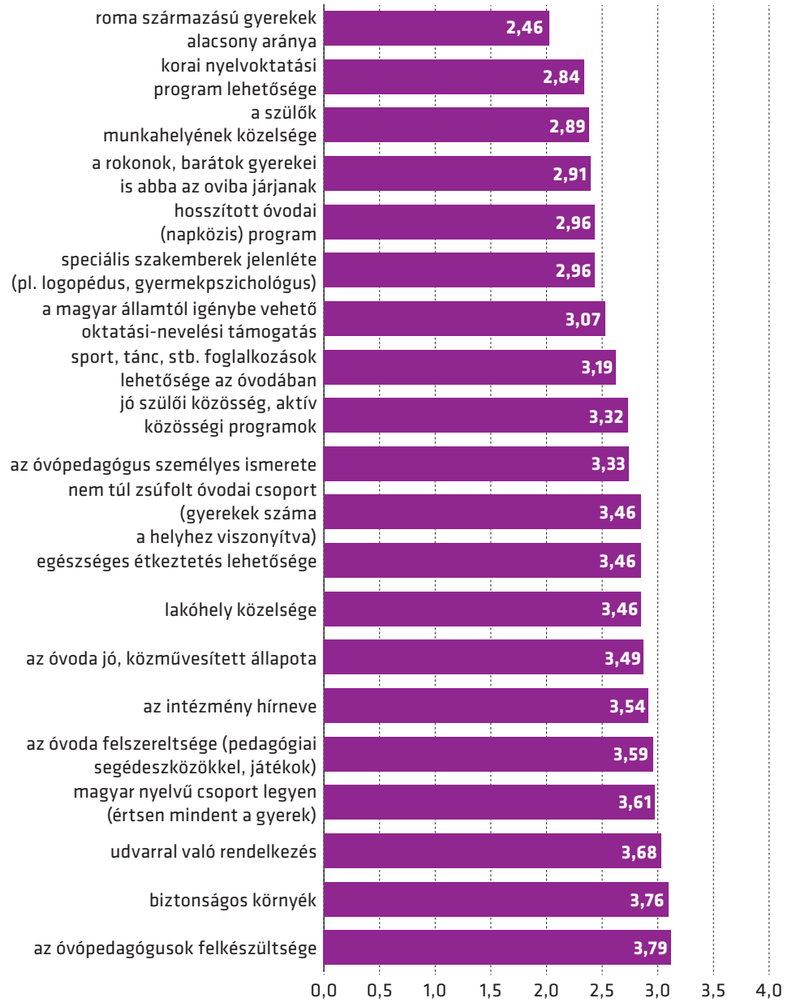

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Kapacitás és gyermekállomány

A külhoni óvodák magyar csoportjai átlagosan 65 gyermek befogadására képesek. A leggyakoribb esetben 25 gyermeket tudnak fogadni a magyar csoportokban; az ilyen magyar csoportok teszik ki a lekérdezett óvodák 31 százalékát. A legkisebb kapacitású óvodák 10-11 gyermeket tudnak fogadni a magyar csoportokban, a legnagyobb kapacitásúakban pedig 600 gyermek fogadására van lehetőség.

A gyakorlatban a magyar csoportokba járó gyermekek száma átlagosan 53. Négy olyan óvodából kaptunk információt, ahol a magyar csoportban 5-nél kevesebb gyerek van, 29 óvodában pedig 10 alatti a magyar csoportban tanuló ovisok száma. Az összes külhoni óvoda körülbelül 10 százalékát teszik az olyan intézmények, ahol a magyar csoportba járó gyermekek száma meghaladja a 100-at. Az idei tanévben, a leggyakoribb esetben 13 gyermekkel működő magyar csoportokról számoltak be a vezetők.

634 érvényes válaszból az esetek 23 százalékában számoltak be arról a vezetők, hogy óvodájukban **túljelentkezés** volt, 32 százalék esetében nyilatkozták, hogy **körülbelül annyi gyermek jelentkezett, mint amennyit be is tudnak fogadni** az óvodába, és 45 százaléknyi esetben állt fenn a **gyermekhiány** problémája. Legtöbben a kárpátaljai régióból számoltak be túljelentkezésről, itt az óvodák 68 százaléka (összesen 39 intézmény) jelezte, hogy több gyermek szeretett volna hozzájuk iratkozni, mint amennyi férőhely rendelkezésre állt.

Óvodai jelentkezések régiónként

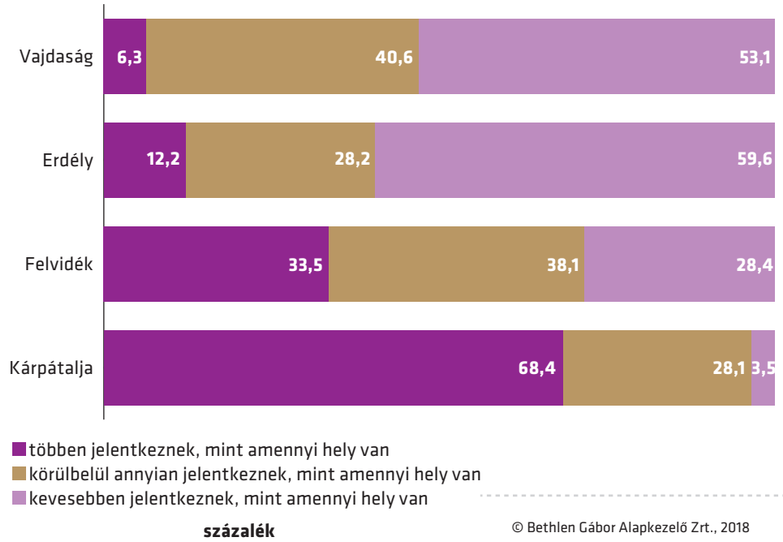

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

A túljelentkezések száma leggyakoribb esetben nem haladja meg az ötöt. Erdélyben és Felvidéken a leggyakoribb, hogy 3–5 gyermekkel van több jelentkező egy óvodára, Erdélyben harminckét intézményben számoltak be erről, Felvidéken negyvenháromban. A tíz főt meghaladó túljelentkezés nem tartozik a leggyakoribb esetek közé Erdélyben és Felvidéken. Nagyjából 10–20 között van azoknak az intézményeknek a száma, ahol tíz főnél nagyobb mértékű túljelentkezéssel kell számolni: Erdélyben huszonkettő, Kárpátalján húsz, Felvidéken tíz óvoda sorolható ebbe a kategóriába.

Túljelentkezések számaránya régiónként

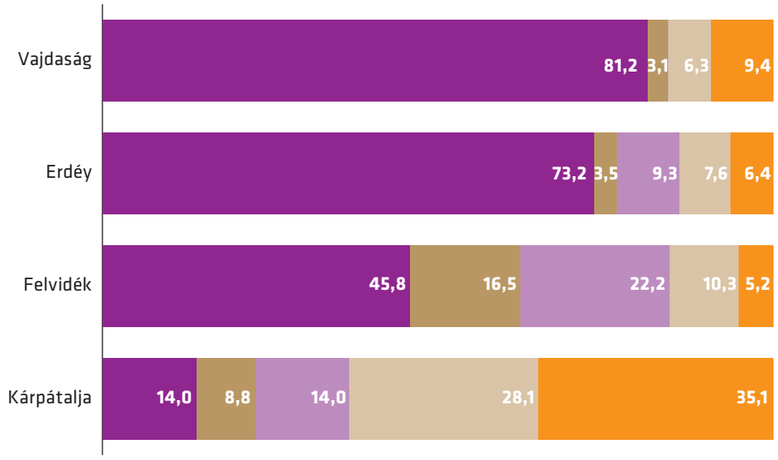

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

A vezetők 84 százaléka nyilatkozta, hogy egyáltalán **nem játszottak szerepet a körzetesítés szabályai** abban, hogy nem tudtak felvenni gyerekeket, és mindössze 4 százalék körüli azok aránya, akiknél a körzetesítés szabályai miatt küldtek el gyermeket. **A férőhelyszám ennél jóval nagyobb arányban jelentett gondot a** vezetők nyilatkozatai alapján, hiszen 27 százalékuk szerint nagyon nagymértékben, és további 17 százalék szerint jelentős mértékben befolyásolta a férőhelyhiány azt, hogy nem tudtak minden jelentkezőt fölvenni.

Fejlesztési igények

A kérdőíves felmérésben részt vevő vezetők 32 százaléka nem tudta megnevezni, hogy milyen irányú fejlesztésre lenne leginkább szükség az óvodában. A véleményt formálók **leggyakrabban az óvodai játszótér kialakítását, a didaktikai eszközök beszerzését és korszerűsítését, valamint az épület bővítés kategóriájába tartozó ebédlők, öltözők, és közösségi terek kialakítása iránti igényüket fogalmazták meg.**

Az óvodavezetők által leggyakrabban említett fejlesztési területek rangsora

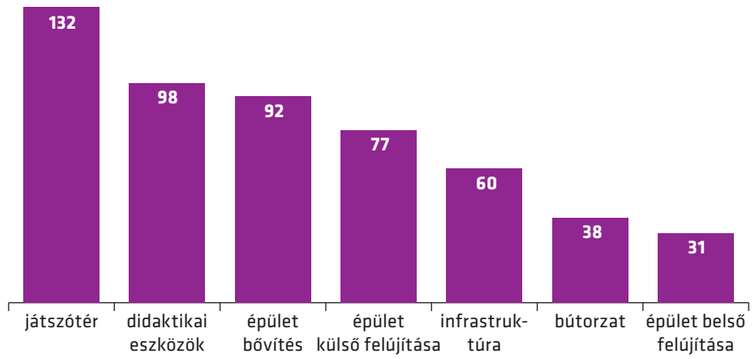

említések száma

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

5. Óvodaválasztás szülői szemmel

Kérdőíves kutatásunk során olyan szülőkkel kerültünk kapcsolatba, akik gyermeke magyar nyelvű óvodába, óvodai csoportba jár. A Kárpát-medence négy régiójában (Erdély, Felvidék, Vajdaság és Kárpátalja) összesen **152 településen, 161 intézményhez kötődően, 1977 szülő válaszolt a kérdésekre.** A szülők kiválasztása a magyar nevelési nyelvű óvodai hálózat településtípus szerinti reprezentativitást biztosító mintája alapján történt.

A kitöltött kérdőívek megoszlása régiók szerint

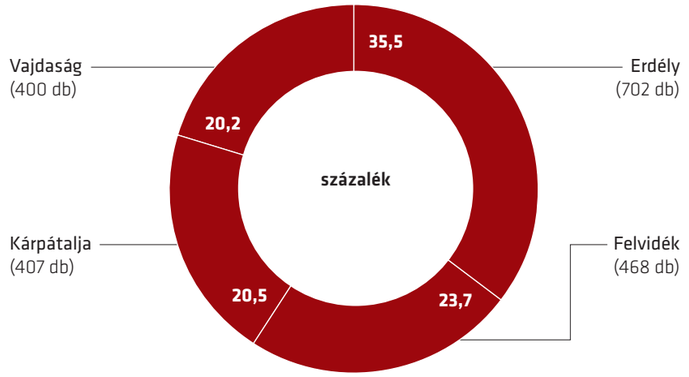

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Családi háttér

Átlagosan a megkérdezettek 11 százaléka férfi, 89 százaléka pedig nő volt. **Az apák legmagasabb arányban Felvidéken válaszoltak a kérdésekre, legalacsonyabb arányban pedig Kárpátalján.**

A válaszadók 89 százaléka vallotta azt, hogy magyar nemzetiségű, házastársuk nemzetisége 82 százalék esetében volt magyar. Mind a kitöltők (17%), mind házastársaik (27%) esetében kiugró a többségi nemzetiségűek aránya **Kárpátalján, vagyis itt a legnépszerűbb a magyar óvodaválasztás a nem magyar szülők között is.** A romák aránya a felvidéki óvodások szülei között a legmagasabb (8%).

A nemzetiség mellett a mindennapos nyelvhasználat, nyelvválasztási szokások is sokat elárulnak adatközlőink, illetve az óvodába kerülő gyerekek nyelvi hátteréről. A Kárpát-medence szintjén azt állapíthatjuk meg, hogy **adatközlőink saját szüleikkel (vagyis a gyerekek nagyszüleivel), gyermekükkel, valamint a nagyszülők a gyerekkel is 94-95 százalék közeli arányban a magyar nyelvet használják.** A barátok esetében hasonlóan magas (93%), ugyanakkor a házastársak esetében valamivel csökken (88 %). A legalacsonyabb magyar nyelvhasználati, illetve a legmagasabb államnyelv használati arányokat Kárpátalján tapasztaltuk minden kategóriában. Ennek ellenére itt a legalacsonyabb **az államnyelvtudás szintje** (hatfokú skálán: 3,95-ös érték), ezt követik az erdélyiek (4,14-es érték), a vajdaságiak (4,26-os érték), s végül a felvidéki óvodások szülei beszélik legjobban (4,4-es átlag) az államnyelvet.

A szülők államnyelvtudása régiók szerint

hatfokú skálán kapott átlagok

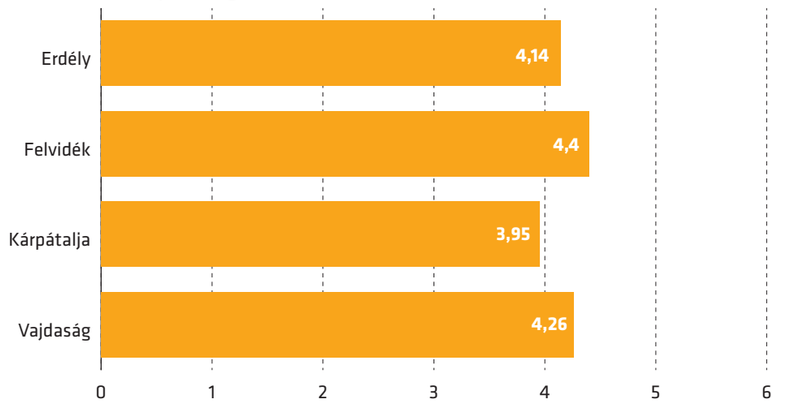

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

A szülők között a felsőfokú végzettségűek aránya átlagosan 30 százalék. Az összes megkérdezett **58 százalékának rendszeres munkája van**, közöttük az állandó munkahellyel rendelkezők (45%) és a gyerekkel otthon tartózkodók, illetve háztartásbeliek (32%) alkotják a két legnagyobb csoportot.

A szülők jelenlegi munkaviszonya

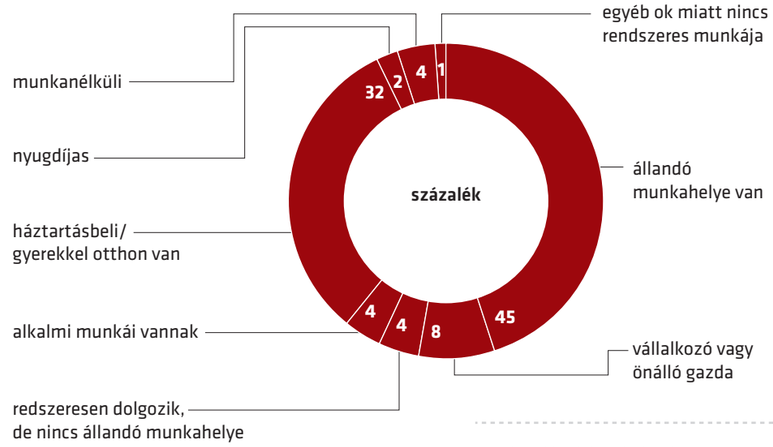

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

A legtöbb család (61%) csak beosztással jön ki a havi keresetéből. Kárpát-medencei szinten 15 százaléknyian jelezték azt, hogy éppen csak meg tudnak élni, 5 százalék hónapról-hónapra anyagi gondokkal küszködik és 1 százalék nélkülözik. Ez utóbbi három – a szegénységet jellemző kategóriában – Kárpátalján vannak a legtöbben és Erdélyben a legkevesebben.

Hogy érzi, családja anyagilag?

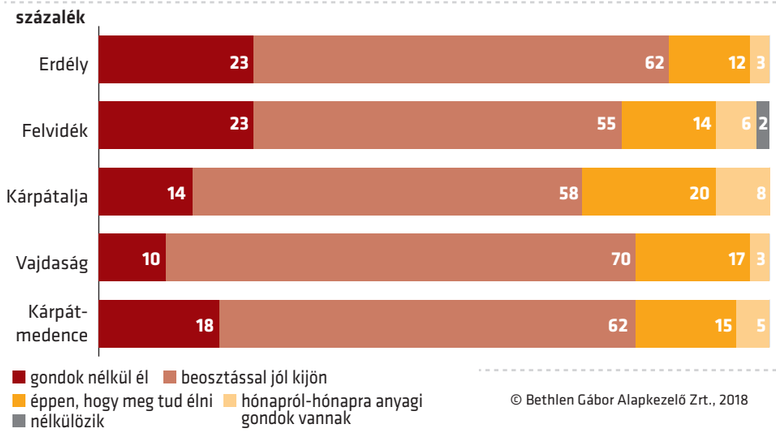

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Óvodaválasztás

A megkérdezettek **66 százalékának egynél több gyermeke van,** vagyis több esetben is szembe kellett, vagy a jövőben szembe kell nézniük az óvodaválasztás kérdésével. Az alábbi diagramon láthatjuk, hogy **a leggyakoribb családmodell a Kárpát-medencében a kétgyerekes (49%), amit az egygyerekes (34%) követ**. 13 százaléknak három gyereke van, és egy kisebb csoportja a szülőknek (4%) akár négy vagy öt gyereket is nevel egyszerre.

Hány gyereke van?

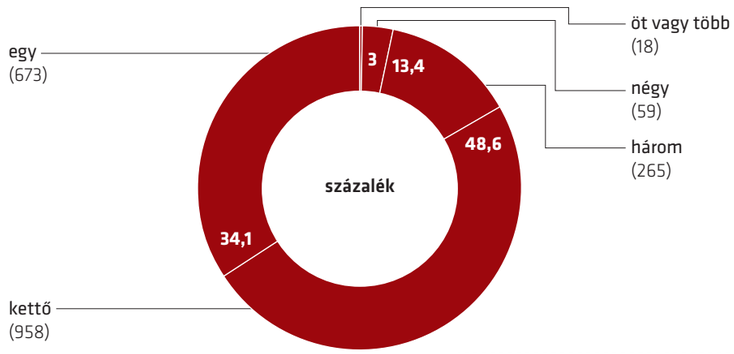

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

A felmérés időpontjában **a családok 88 százalékánál egy óvodáskorú gyerek van, 11 százalékánál kettő, és 1 százalékánál három.**

Az esetek 84 százalékában a gyerekek számára kiválasztott óvoda a lakóhelyhez legközelebb eső, tehát körzeti óvoda volt. A településen belüli, de nem a legközelebbi óvodát választotta a szülők 12 százaléka. Csupán a szülők 4 százaléka választott olyan óvodát, ami nem a lakóhely szerinti településen van. A legmagasabb arányban a Felvidéken (88%) választják a „körzeti" óvodát, ezt követi Vajdaság (87%), majd Erdély (82%) és Kárpátalja (80%).

Az óvodaválasztás földrajzi dimenziói a Kárpát-medence szintjén

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

A megkérdezettek 42 százaléka legalább két óvoda közül választott, a régiók között viszont szignifikáns különbségek vannak. A leginkább a vajdasági családok körében jellemző, hogy volt választási lehetőségük (49%), őket követik a felvidékiek (47%). Kevésbé jellemző, hogy legalább két óvoda közül választottak volna az erdélyiek (39%), legkevésbé pedig Kárpátalján volt választási lehetősége a szülőknek (33%).

Volt-e választási lehetősége?

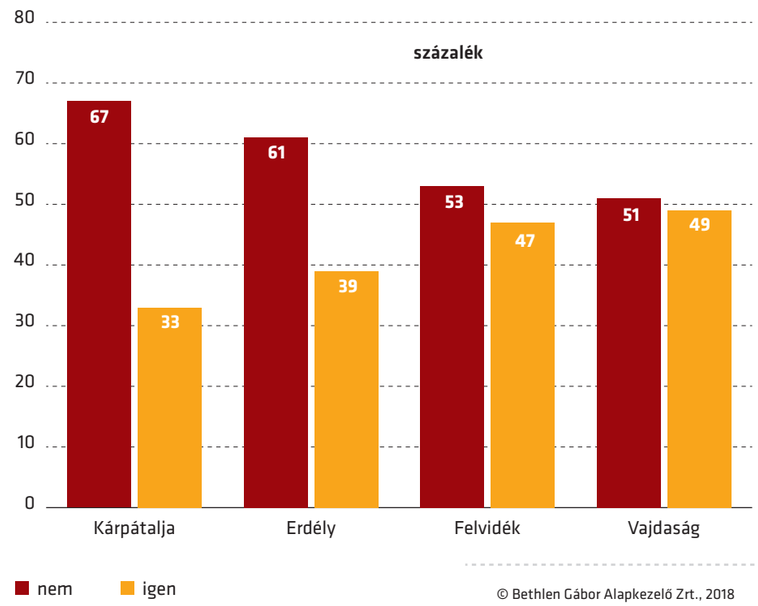

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Az óvodaválasztást befolyásoló legfontosabb tényezők három nagyobb csoportra oszthatóak: **a legfontosabb a minőségi szempont,** amely etnikailag semleges: ide tartozik a jobb pedagógiai munka és az óvodapedagógus személyisége, szimpatikus tulajdonságai. **Csak ezután jelenik meg az etnikailag meghatározott nyelvi szempont,** vagyis, hogy a gyermek mindent megértsen, majd ehhez szorosan kapcsolódva a nyelvi folytonosság, vagyis az óvoda szerepe a magyar iskolára való felkészítésben. **Az is fontos a szülőknek, hogy a gyermek biztonságban legyen az óvodában.**

Az óvodaválasztás öt legfontosabb szempontja régiónként

négyfokú skálán kapott értékek, ahol 4 „nagyon fontos”; 1 „egyáltalán nem fontos”

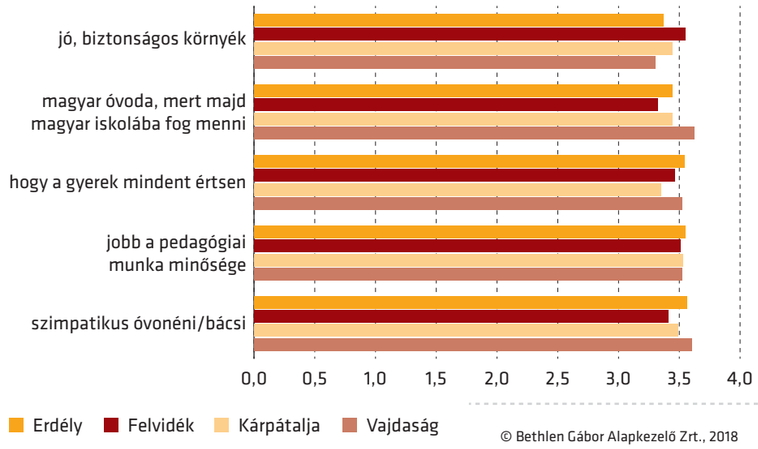

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Az óvodaválasztás általában **családi döntés**, a megkérdezett szülők 74 százaléka a párjával együtt döntött, 7 százalék a nagyszülőkkel konzultált. 5 százalék csupán azok aránya, akik az intézmény által szervezett nyíltnapok és az óvodai dolgozók javaslatára döntött.

Többségi óvodaválasztás

Mivel adatközlőink magyar óvodát választottak a többségi óvodaválasztásra vonatkozóan tőlük csak közvetett adatokat tudtunk nyerni. Megkérdeztük tőlük, hogy ismernek-e olyan magyar szülőt, akit többségi óvodát választott a gyermeke számára, s ha igen, akkor szerintük mi motiválta ezeket a szülőket.

43 százalék ismer legalább egy olyan magyar szülőt, aki többségi óvodát választott a gyermeke számára.

A legtöbb ilyen esettel a Felvidéken élők találkoztak, a legkevesebbel az erdélyiek. A legfontosabb okok között a többségi iskolaválasztás jövőbeli terve található meg, amelyet a többségi nyelvtanulás követ. Ebben az esetben **a korai nyelvtanulás előnyeit használják ki a szülők,** és később visszatérnek a magyar nyelvű iskolai útvonalra. Az egyéb, általunk felsorolt válaszlehetőségeken kívül, nyílt kérdés keretében **főleg a vegyes házasságokat említették meg** a szülők. A vegyes házasságban élők között általában erősebben érvényesül a nem magyar fél akarata, különösen az apáé. Szintén a vegyes házasságból vezethető le az a következmény, hogy a gyermeknek a családi nyelvhasználat hatására nem a magyar lesz az anyanyelve, ami miatt a szülők úgy érzik, **a magyar nyelvtudása nem elegendő ahhoz, hogy ezen a nyelven folyjon az óvodai oktatása.**

Négy olyan tényező is volt, amelyet a szülők egyáltalán nem éreztek befolyással bíró tényezőnek a többségi óvodát választók döntéseire. Vagyis a magyar óvoda rosszabb felszereltsége, a magyar óvónők szakmai felkészületlensége, a magyar óvodai környék veszélyessége, és a magyar óvónők nem megfelelő viselkedése – adatközlőink szerint – nem befolyásolta a többségi óvodát választó ismerőseiket.

A többségi óvodaválasztás szempontjai (közvetett kérdés alapján)

négyfokú skálán kapott értékek, ahol 4 „teljes mértékben igaz"; 1 „egyáltalán nem igaz"

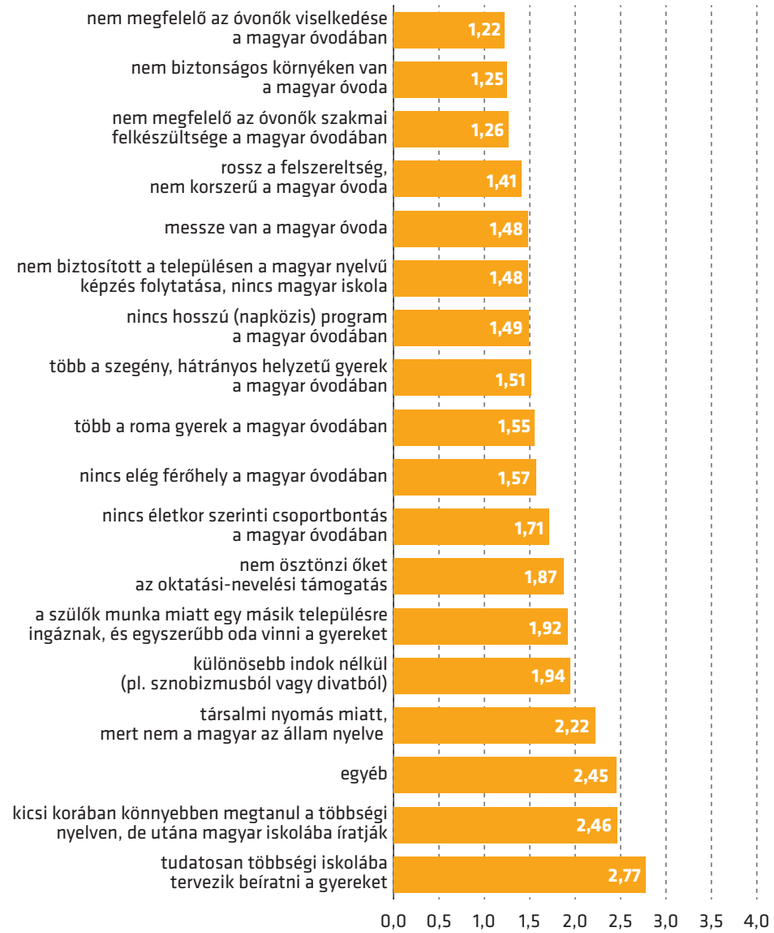

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Az óvoda és az óvodapedagógus megítélése

A gyerekek átlagosan 7,5 órát töltenek az óvodákban, amit a szülők 88%-a megfelelőnek tart. Úgy vélik, **az óvoda legfőbb feladata az, hogy iskolaéretté nevelje a gyermeket**, ezt követi az a szempont, hogy azonos korú gyerekekkel töltse az időt, közöttük szocializálódjon. Harmadik helyen nevezték meg az óvoda azon funkcióját, hogy kiegészítse, formálja a családi nevelést. Csak ezek után a pedagógiai és szocializációs célok után említették azt, hogy az óvoda feladata, hogy felügyelet alatt legyen a gyermek, amíg dolgoznak a szülők.

Az óvoda feladatai, régiók szerint

négyfokú skálán kapott átlagok, ahol 4 – „nagyon egyetért”, 1 – „egyáltalán nem ért egyet”

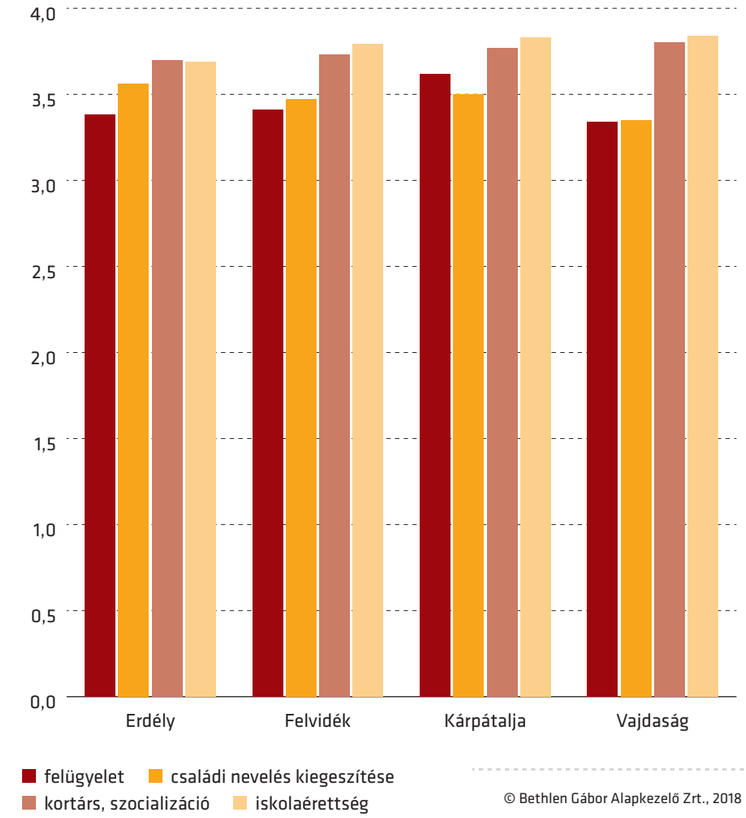

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

A jó óvoda három legfontosabb tulajdonsága a szülők szerint (1) a biztonságosság, (2) a rendezettség, tisztaság és (3) a jó felszereltség. Az óvodákat magas elégedettség jellemzi a szülők részéről: tízfokú skálán **Kárpát-medencei összesítésben 8,82-es szinten elégedettek a szülők** a választott magyar óvodával. Csak két olyan szempont van, amivel nem teljesen elégedettek: az óvoda udvarának használhatóságával és a kifejezetten a szülőkkel közös óvodai programlehetőségekkel.

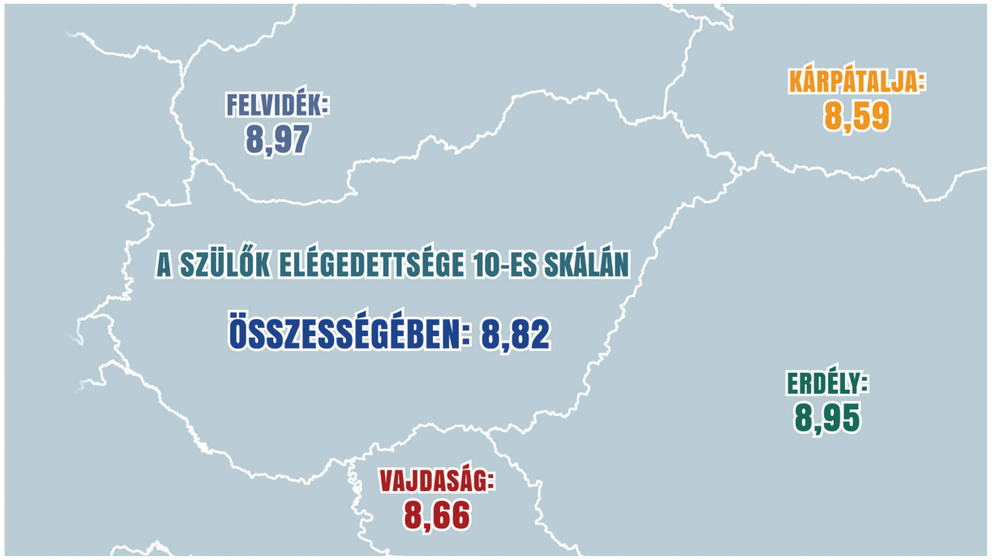

Mennyire elégedett az alábbi szempontokból az óvodával?

háromfokú skálán kapott átlagok, ahol 3 – „nagyon elégedett", 1 – „egyáltalán nem elégedett"

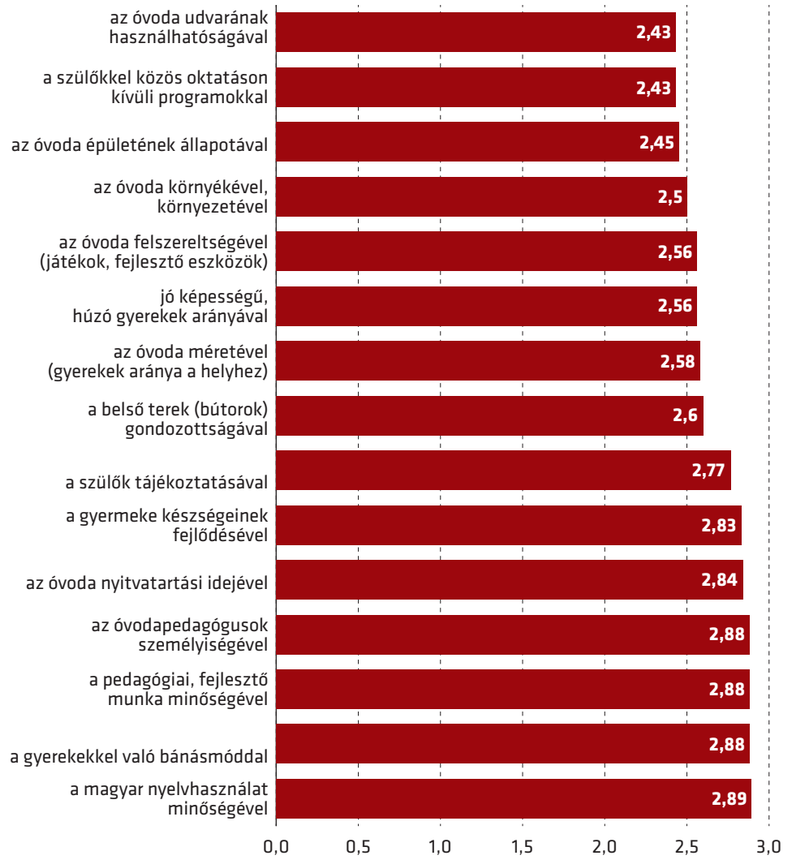

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Kárpát-medencei szinten, **a szülők több mint fele (56%) nagyon jó kapcsolatban van az óvodapedagógussal, további 41 százalék a jó kapcsolatok aránya.** Vajdaságban a legmagasabb a nagyon jó kapcsolatok aránya (65%), míg Kárpátalján ez az arány csak 38 százalék.

A szülők és az óvodapedagógus kapcsolata régiónként

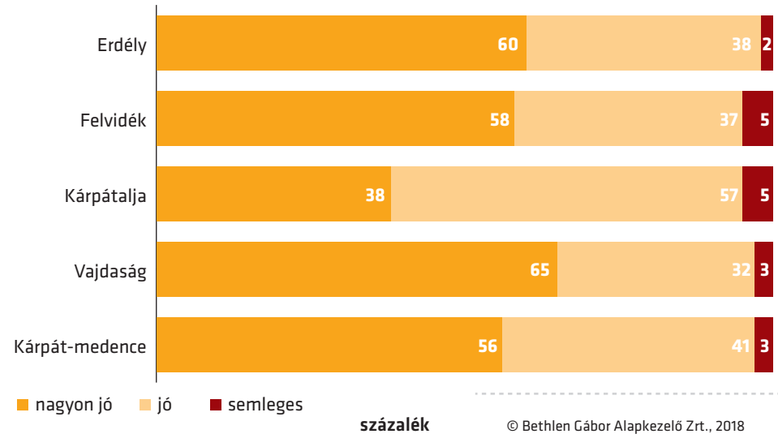

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

A jó óvópedagógus három fő tulajdonsága a kedvesség, a gyermek-centrikusság és a türelem.

A fejlesztések kapcsán a szülők **a játékos idegennyelv-oktatás, a játékos államnyelvoktatás, a sport, a hittan és a számítógépes ismeretek fejlesztését támogatnák az óvodában.**

A játékos idegennyelv-oktatást leginkább a kárpátaljai és a vajdasági szülők tartanák fontosnak, a sportos foglalkozások a Vajdaságban élvezik a legnagyobb támogatottságot és Erdélyben a legkisebbet. A hittan Kárpátalján és Erdélyben kapott viszonylag magas értéket, amit ellensúlyoz a Felvidéken és Vajdaságban kapott alacsonyabb érték.

Milyen extra foglalkozásokat szeretnének a szülők?

négyfokú skálán kapott értékek, ahol 4 –„nagyon”, 1 – „egyáltalán nem”

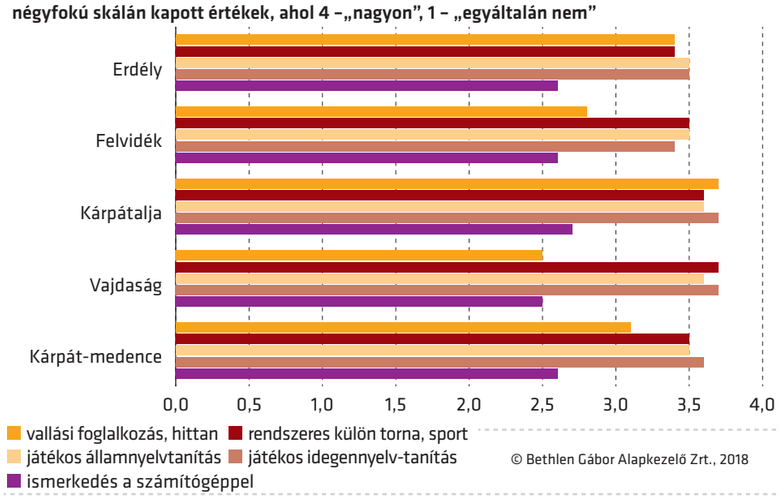

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

A gyerekek jövőbeli sikerességének első számú nyelvi feltétele a szülők szerint **a magyarnyelv tudás,** amit az államnyelv elsajátítása, valamint az angolnyelv tudás követ.

A gyermek későbbi boldogulása szempontjából fontos nyelvek

háromfokú skálán kapott értékek, ahol 3 – „nagyon fontos", 1 – „egyáltalán nem fontos"

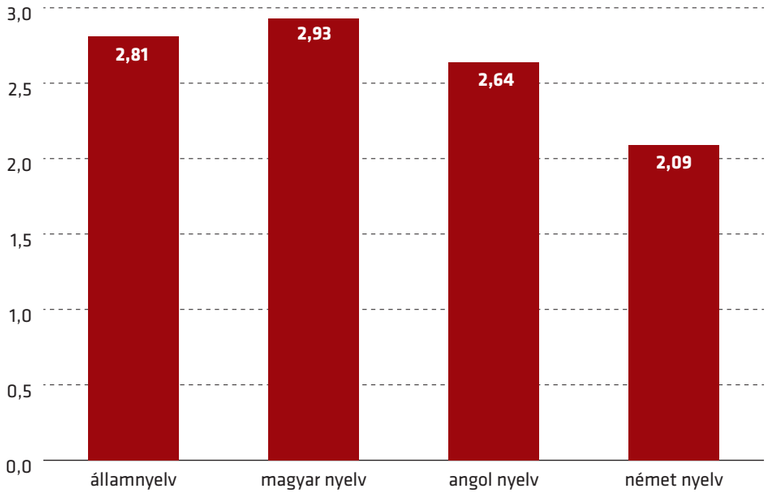

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

Iskolaválasztás

A szülők 43 százalékának van olyan idősebb gyereke is, akinél az iskolaválasztás már megtörtént. Kárpát-medencei szinten a szülők **89 százaléka magyar iskolát választott** idősebb gyermeke számára. A magyar iskolaválasztás aránya Vajdaságban (98%) és Erdélyben (97%) a legmagasabb. Felvidéken ez az arány 91 százalék, Kárpátalján pedig 78 százalék. Ugyanakkor, a kárpátaljai szülők 8 százaléka a már többségi nyelvű intézménybe beiskolázott gyermekének inkább magyar iskolát választana, ha ma kerülne sor erre a döntésre.

Az iskoláskorú gyermek iskolai tannyelve régiók szerint

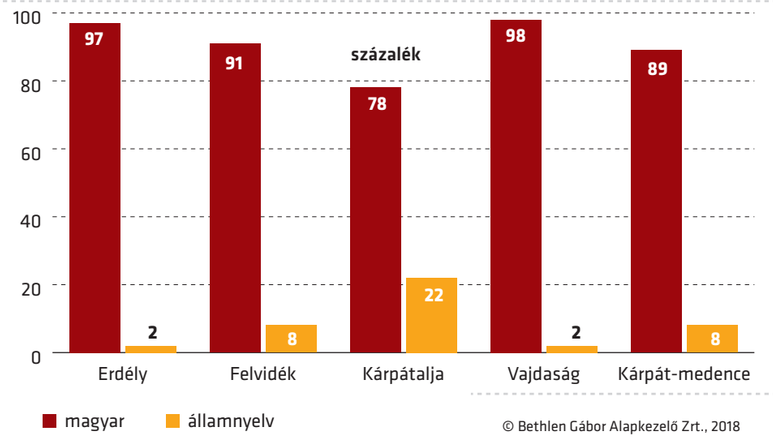

A jelenleg magyar óvodába járó gyerekek szüleinek 91 százaléka magyar iskolába szeretné beíratni a gyermeket, míg 5 százalék választaná gyermeke számára az államnyelvű iskolát. Utóbbi aránya Felvidéken (9%) és Kárpátalján (9%) a legmagasabb. 5 százalék körül van azok aránya, akik még nem döntötték el ezt a kérdést, ezen belül Kárpátalján a legmagasabb a bizonytalanság ebben a kérdésben (7,7%).

Az óvodás gyermekek tervezett iskolai tannyelve régiók szerint

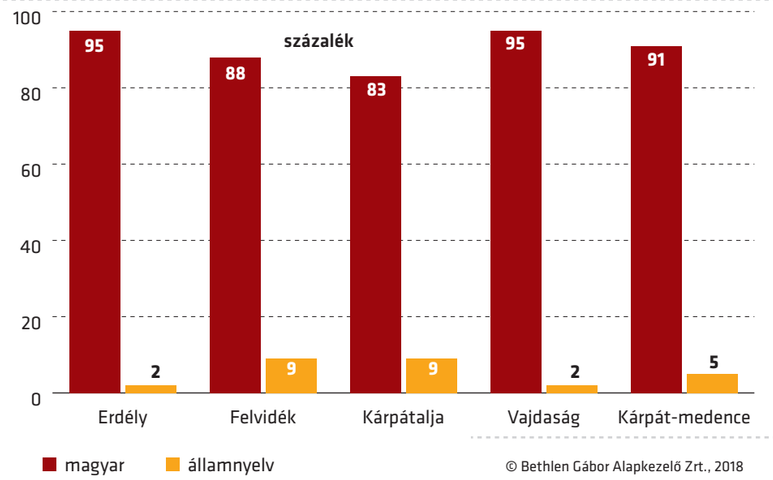

Az iskola földrajzi helyét tekintve **a szülők 76 százaléka a lakóhelyhez legközelebb eső iskolába íratná be a gyerekét.** További 11 százalék, aki egy másik településen, további 10 százalék pedig aki a lakóhely szerinti településen, de nem a legközelebbi iskolába irtaná a gyereket.

Az **iskolaválasztásban** közrejátszó szempontok közül a legfontosabb **a pedagógiai munka minősége, a biztonságos környezet** és hogy **a gyerek mindent megértsen.**

Az iskolaválasztás három legfontosabb motivációja régiónként

négyfokú skálán kapott értékek, ahol 4 – „nagyon fontos", 1 – „egyáltalán nem fontos"

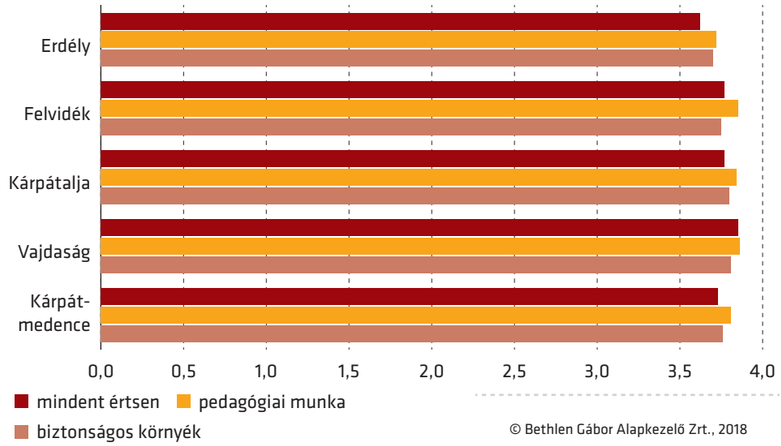

© Bethlen Gábor Alapkezelő Zrt., 2018

10 pont a jobb óvodákért –ajánlások

A szülők és az óvodák vezetői körében végzett kérdőíves kutatások megerősítették, hogy a Kárpát-medencei Óvodafejlesztési Program célja, azaz a Kárpát-medencei magyar nyelvű, iskola előtti intézmények létszámának növelése az infrastrukturális és a humán-erőforrás fejlesztések által, rendkívül pozitív visszhangra talált. A kutatás e kiadványban bemutatott eredményei alapján kijelenthető, hogy a program keretében eddig megvalósult és a későbbiekben tervezett fejlesztések hozzájárulnak a külhoni magyarság szülőföldön maradásához és boldogulásához.

1. Az óvodák jelentős száma **férőhelyhiánnyal** küzd, különösen Kárpátalján, ahol az intézmények kapacitásának bővítésére van szükség. Ezért is jelentős az az eredmény, hogy az óvodafejlesztés során több új óvoda is épült a Kárpát-medencében.

2. Nagy hiányt pótolt a program azon eleme, amely keretében **bölcsődehálózat fejlesztés** indult el Felvidéken. Ennek folytatásának szükségességét tükrözik a kutatás erre vonatkozó eredményei.

3. Javasoljuk **egész napos (napközis, hosszú programú) óvodai csoportok** kialakítását a falvakban is, ahol a gyeklétszám és a szülői igények ezt indokolják.

4. Az intézményvezetők a legnagyobb hiányosságot az óvodák udvarának használhatóságában tapasztalják. A **kültéri játékok** mellett a különböző **rendezvények megtartására alkalmas helyiségek, étkezők, öltözők és a didaktikai eszközök** tekintetében jelentkezett még nagymértékű hiány, ezért javasoljuk az ilyen jellegű fejlesztések folytatását.

5. Fontosnak tartjuk egyfajta **utazási támogatási rendszer** kialakítását olyan családok számára, akiknek gyerekei kényszerből választanak többségi intézményt, mivel a lakóhelyen vagy annak közelében nincs magyar tannyelvű óvoda/iskola.

6. Javasoljuk az óvodák **pszichológusokkal és logopédusokkal** való együttműködésének elősegítését, ami a kutatás alapján egyelőre hiányosságként jelenik meg. Célként jelenik meg egy helyi/ és Kárpát-medencei magyar pszichológus/logopédus hálózat kiépítése. A pszichológusok az anyanyelvi iskoláztatás fontosságára is felhívhatják a szülők figyelmét, szakmai érvekkel alátámasztva ennek pozitív hatását a gyermekek kognitív fejlődésére.

7. A kutatás eredményei szerint az óvodaválasztásban fontos szempontot jelent **az óvodapedagógusok felkészültsége, a biztonságos környezet és az udvarral való rendelkezés.** Javasoljuk **e témához kapcsolódó Kárpát-medencei programok** ösztönzését.

8. A különfoglalkozások kapcsán a szülők a játékos **idegennyelv-tanulást (mindenekelőtt az angolt), a sport, a tánc, a hittan oktatását és a számítógépes ismeretek fejlesztését** támogatnák.

9. A kutatás eredményei szerint jelentős hozzáadott értékkel bír, ha **az intézmény nyitott a szülők aktivizálására, családi, közösségépítő programok szervezésére**. Fontosnak tartjuk **a pedagógusok képzését** annak érdekében, hogy jó gyakorlatok megismerésével, új módszerek bevezetésével még hatékonyabban meg tudják szólítani az óvoda köré fonódó családokat, közösségeket.

10. Javasoljuk **a külhoni magyar óvodavezetők Kárpát-medencei hálózatának megerősítését,** amely keretében megismerhetik egymás jó gyakorlatait, szakemberek segítségével tovább fejleszthetik vezetői, menedzseri képességeiket, rálátásuk nyílik a nemzetközi pályázatokra, továbbá a Kárpát-medencei családokat, szülőket aktivizáló programokra.

Miniszterelnökség
Nemzetpolitikai Államtitkárság

Bethlen Gábor
Alapkezelő Zrt.

Kárpát-medencei
Óvodafejlesztési
Program